

Γραμματική Ε΄ και ΣΤ΄ Δημοτικού

**3ος τόμος
Ενότητες: 8.5 – 12.3**

**Γ' Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 /
Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:**

**«Αναμόρφωση των προγραμμάτων
σπουδών και συγγραφή νέων
εκπαιδευτικών πακέτων»**

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Μιχάλης Αγ. Παπαδόπουλος

Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ

Πρόεδρος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων

βιβλίων και παραγωγή

υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού

με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το

Δημοτικό και το Νηπιαγωγείο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου

Γεώργιος Τύπας

Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδ. Ινστιτ.

Αναπληρωτής Επιστημ. Υπεύθ. Έργου

Γεώργιος Οικονόμου

Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδ. Ινστιτ.

Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από

το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και

25% από εθνικούς πόρους.

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Ειρήνη Φιλιππάκη-Warburton,
Ομότιμη Καθηγήτρια
Πανεπιστημίου Reading U.K.

Μιχαήλ Γεωργιαφέντης,
Γλωσσολόγος

Γεώργιος Κοτζόγλου,
Γλωσσολόγος

Μαργαρίτα Λουκά, *Εκπαιδευτικός*

ΚΡΙΤΕΣ – ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ

Γεωργία Κατσιμαλή,
Αναπληρώτρια Καθηγήτρια
Πανεπιστημίου Κρήτης

Χρήστος Γκόλιαρης,
τ. Σχολικός Σύμβουλος Π.Ε.
Βασιλική Παναγιώτου, *Εκπ/κός*

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

Πέτρος Μπουλούμπασης,
Εικονογράφος-Σκιτσογράφος

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Θεοδώρα Τσίγκα, *Φιλολόγος*

**ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ
ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ**

**Πέτρος Μπερερής, Σύμβουλος
του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
Χρήστος Παπαρίζος, Σύμβουλος ε.τ.
του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου**

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ

**Χρήστος Παπαρίζος, Σύμβουλος ε.τ.
του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου**

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

**Στέφανος Δασκαλάκης,
Εικαστικός καλλιτέχνης**

**ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ
ACCESS ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ Α.Ε.**

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ
ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

**Ομάδα Εργασίας
Αποφ. 16158/6-11-06 και
75142/Γ6/11-7-07 ΥΠΕΠΘ**

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

**Ειρήνη Φιλιππάκη- Warburton
Μιχαήλ Γεωργιαφέντης
Γεώργιος Κοτζόγλου
Μαργαρίτα Λουκά**

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ:

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

**Γραμματική
Ε΄και Στ΄ Δημοτικού**

**3ος τόμος
Ενότητες: 8.5 – 12.3**

8.5 Δεικτικές αντωνυμίες

Ξέρεις με ποια ταχύτητα ταξιδεύει το φως;

Τούτο το βιβλίο περιέχει την απάντηση που γυρεύετε.

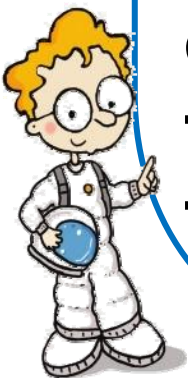
Όχι, αλλά αυτή ίσως να ξέρει.

Ούτε εγώ ξέρω, αλλά νομίζω ότι η απάντηση βρίσκεται σε κάποιο από εκείνα τα βιβλία.

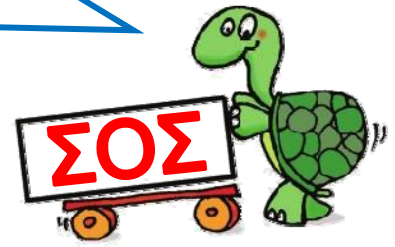
Οι αντωνυμίες αυτός, -ή, -ό, τούτος, -η, -ο, εκείνος, -η, -ο

λέγονται **δεικτικές αντωνυμίες**. Τις χρησιμοποιούμε συνήθως για να δείξουμε πρόσωπα, ζώα ή πράγματα τα οποία είναι κοντά μας ή στα οποία αναφερθήκαμε λίγο πριν.

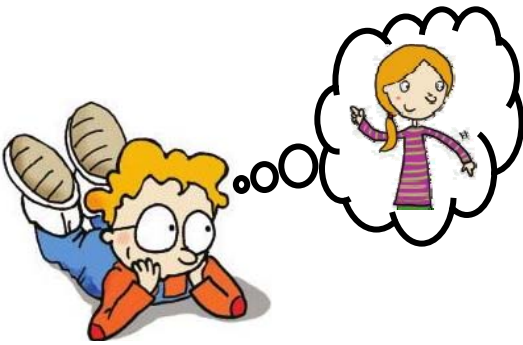
Ε, λοιπόν, ξέρω δύο πράγματα. Πρώτον, ότι το φως ταξιδεύει με ταχύτητα 300 χιλιάδων χιλιομέτρων το δευτερόλεπτο! Τόσο γρήγορα. Ξέρω ακόμα ότι χρησιμοποιώ τη δεικτική αντωνυμία **αυτός, -ή, -ό** και **τούτος, -η, -ο** για να αναφερθώ σε πρόσωπα, ζώα ή πράγματα που βρίσκονται κοντά, ενώ κρατώ τη δεικτική αντωνυμία **εκείνος, -η, -ο** για πρόσωπα, ζώα ή πράγματα που βρίσκονται μακριά μου.

Δεικτικές αντωνυμίες
επίσης είναι και τα
ΤΈΤΟΙΟΣ, -α, -ο και
ΤΌΣΟΣ, -η, -ο.

8.6 Αναφορικές αντωνυμίες

Ο Ορέστης
σκέφτεται
την κοπέλα.

Η κοπέλα
χόρευε στο
πάρτι.

Ο Ορέστης
σκέφτεται
την κοπέλα

η οποία
/ που

χόρευε
στο
πάρτι.

Οι **αναφορικές αντωνυμίες**
συνδέουν τη δευτερεύουσα
πρόταση με μια άλλη λέξη στην
οποία αναφέρεται η πρόταση.

Ως αναφορικά στοιχεία χρησιμοποιούμε:

- Το άκλιτο που
- Το κλιτό ο οποίος, η οποία, το οποίο

Μερικά είδη αναφορικών προτάσεων ξεκινούν και με τις αντωνυμίες:

ὅποιος, -α, -ο

ὅσος, -η, -ο

ὅ,τι

Οι διαφορές με τον ειδικό σύνδεσμο ὅτι (ενότητα 14) είναι πως το αναφορικό ὅ,τι:

- α. Παίρνει υποδιαστολή.
- β. Μπορεί να αντικατασταθεί από το οτιδήποτε.

Ο Νίκος είπε ὅτι θα πάει στο θέατρο αύριο. (ειδικό)

Η Μάρθα θυμάται ό,τι τη συμφέρει.
(αναφορικό)
(Δηλαδή: Η Μάρθα θυμάται
οτιδήποτε τη συμφέρει.)

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 26 Ξεχωρίζω
την αναφορική αντωνυμία ό,τι από
τον ειδικό σύνδεσμο ό,τι
συμπληρώνοντας σωστά τις
παρακάτω προτάσεις.

1. Μερικές φορές ο Γιάννης κάνει
_____ του κατέβει.
2. _____ και να της πεις, εκείνη έχει
επιλέξει τον δρόμο της.
3. _____ ο μαθητής πρέπει να
διαβάσει, το ξέρουν όλοι.
4. Ο καθηγητής μάς εξήγησε _____ ο
καθένας μπορούσε να πάρει μαζί
του στην εκδρομή _____ μπορούσε
να κουβαλήσει και τίποτα
παραπάνω.

5. Το εργαστήριο του Βρασίδα έχει _____ βάζει ο νους του ανθρώπου.

6. Όταν έχω τις κακές μου, ξέρω _____ και να κάνω θα μου πάνε όλα στραβά.

8.7 Ερωτηματικές αντωνυμίες

Μπερδεύτηκα! Ποιος το έγραψε αυτό το βιβλίο και τι εννοεί; Η υπόθεσή του είναι βαρετή και σε ορισμένα σημεία δεν το καταλαβαίνω καθόλου. Ίσως, αν διαβάσω λίγο παραπάνω, να καταλάβω ποιος είναι ο δράστης και πόσοι είναι πραγματικά οι συνεργοί του.

Ο ερωτηματικές αντωνυμίες είναι τρεις:

ΠΟΙΟΣ – ΠΟΙΑ – ΠΟΙΟ

Κλίνεται όπως τα επίθετα σε -ος, -α, -ο, αλλά στην αιτιατική του αρσενικού γένους σχηματίζει και τύπο **ΠΟΙΟΝ**

Προσοχή! Η αντωνυμία αυτή δεν τονίζεται!

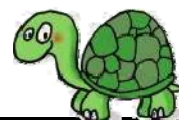
ΤΙ

Άκλιτο – Δεν τονίζεται.

Πόσος – πόση – πόσο

Κλίνεται όπως τα επίθετα σε -ος, -η, -ο.

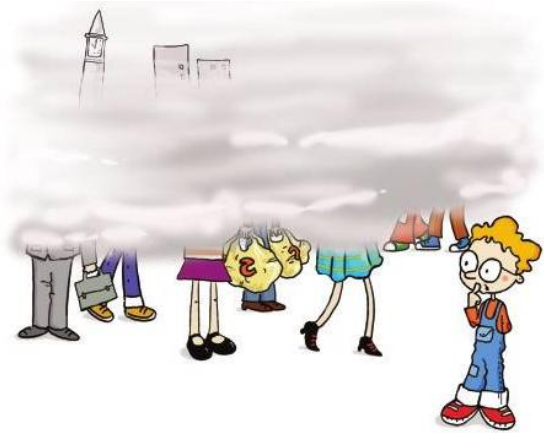
Η αντωνυμία **ποιος – ποια – ποιο** σχηματίζει στη γενική και τους τύπους:

- **ποιανού – ποιανής – ποιανού (ενικός)**

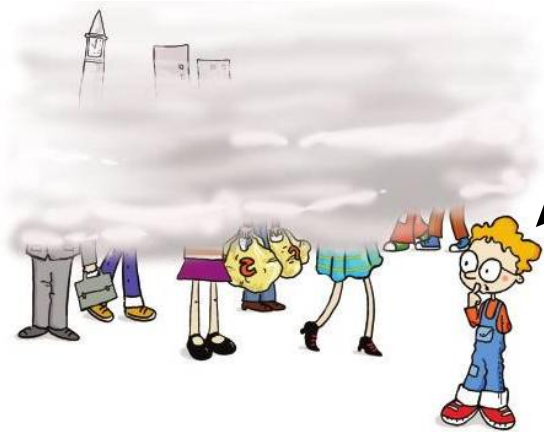
ποιανών (πληθυντικός)

- Μερικές φορές όμως χρησιμοποιείται και για τα τρία γένη η αντωνυμία τίνος.

8.8 Αόριστες αντωνυμίες

Τι παράξενη πόλη το Λονδίνο!
Δεν μπορείς να δεις τη μύτη σου
από την ομίχλη. Γεμάτο κόσμο,
όμως. Κάποιοι πηγαίνουν
γρήγορα στις δουλειές τους.
Άλλοι χαζεύουν τις βιτρίνες,
γεμάτες ακριβά ρούχα.
Κάμποσοι συζητάνε με φίλους
και σχολιάζουν το καθετί.

**Μερικοί άλλοι
γευματίζουν σε
εστιατόρια. Α! Κι
ένας παρατηρεί
με το στόμα
ανοιχτό. ΕΓΩ!**

ένας – μία – ένα

κάποιος – κάποια – κάποιο

κάθε, καθένας – καθεμιά (καθεμία) –

ο τάδε

καθένα

ο δείνα

κανένας(κανείς) – καμία(καμιά) –

καθετί

κανένα

τίποτα (τίποτε)

μερικοί – μερικές – μερικά

άλλος – άλλη – άλλο

κάμποσος – κάμποση – κάμποσο

Αυτές οι αντωνυμίες λέγονται

αόριστες, επειδή δεν ορίζουν

ακριβώς για ποιον άνθρωπο, ποιο

ζώο ή ποιο πράγμα μιλάμε.

**Τι θα θυμάμαι για...
τις αντωνυμίες**

- 1. Οι αντωνυμίες αντικαθιστούν ονοματικές φράσεις.**
- 2. Οι αντωνυμίες δε σχηματίζουν κλητική.**
- 3. Οι αντωνυμίες είναι οκτώ ειδών: προσωπικές, κτητικές, αυτοπαθείς, δεικτικές, οριστικές, αναφορικές, ερωτηματικές και αόριστες.**

Τι να θυμάμαι όταν γράφω

- Η αναφορική αντωνυμία **ὄ,τι** παίρνει πάντοτε υποδιαστολή, ενώ ο ειδικός σύνδεσμος **ὅτι** δεν παίρνει ποτέ υποδιαστολή.
- Η ερωτηματική αντωνυμία **ποιος – ποια – ποιο** καθώς και η άκλιτη ερωτηματική αντωνυμία **τι** δεν τονίζονται.
- Οι αόριστες αντωνυμίες **καθένας – καθεμιᾶ (καθεμία) – καθένα, κανένας (κανείς) – καμία (καμιᾶ) – κανένα** και **καθετί** γράφονται σαν μια λέξη.

ΕΝΟΤΗΤΑ 9

Μετρώ, δηλώνω ποσότητα και σειρά

Τα αριθμητικά

Ένα αρνάκι, δύο αρνάκια, ...
έξι αρνάκια, ... εκατό αρνάκια, ...
τρεις χιλιάδες αρνάκια, ένα
εκατομμύριο αρνάκια... Οχ, η ώρα
πήγε οκτώ. Πρέπει να σηκωθώ.

Τι ποσότητα είναι;

«Μαραθώνιος αγώνας δρόμου
γυναικών» Πρώτη τερμάτισε η
Ελληνίδα αθλήτρια Μαρία Στασινού,
δεύτερη η Καναδέζα Κέλη Ντάρρεν
και τρίτη η Γαλλίδα Φρανσουάζ
Ζερμόν. Η νεαρή μας
αθλήτρια Ασπασία Μαρινάκη
τερμάτισε εικοστή τρίτη.

Ποια σειρά έχει;

- Θέλω ένα απλό εισιτήριο για την Καλαμάτα. Πότε αναχωρεί το λεωφορείο;

ΕΙΣΙΤΗΡΙΑ

- Σε λίγο, γιατί πρέπει να ξεκουραστεί ο οδηγός.

Κάνει διπλό δρομολόγιο σήμερα.

Από πόσα μέρη αποτελείται κάτι;

- Ο μισθός μου φέτος είναι διπλάσιος.

- Χρειάζεσαι τετραπλάσια λεφτά για να πάρεις αυτό το κολιέ.

Πόσες φορές μεγαλύτερο είναι κάτι;

Δώστε μου μια δωδεκάδα αυγά και καμιά εικοσαριά κιλά πατάτες.

Μονάδες που αποτελούν ένα σύνολο ή σημαίνουν περίπου

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ → Είναι λέξεις που φανερώνουν αριθμούς.

Χρησιμοποιούμε τα αριθμητικά για να δείξουμε ποσότητα, σειρά, ή για να δηλώσουμε από πόσα μέρη αποτελείται κάτι, πόσες φορές μεγαλύτερο είναι από κάτι άλλο ή για να αναφερθούμε σε μονάδες που αποτελούν ένα σύνολο. Τα αριθμητικά μπορεί να είναι:

Αριθμητικά επίθετα

τέσσερα πιάτα

τρίτος γύρος

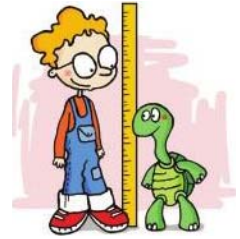
Αριθμητικά ουσιαστικά

μια δωδεκάδα αυγά

καμιά εικοσαριά άτομα

9.1 Απόλυτα αριθμητικά

Εσύ είσαι μισό μέτρο και τρία εκατοστά, ενώ εγώ είμαι ένα μέτρο και τριάντα τέσσερα εκατοστά. Α! Και φοράω παπούτσι νούμερο τριάντα εφτά.

Σουφλέ με τέσσερα τυριά

Υλικά:

έξι πατάτες

τέσσερα αυγά

μισό λίτρο γάλα

τέσσερις φέτες μπέικον

πενήντα γραμμάρια παρμεζάνα

εκατόν πενήντα γραμμάρια φέτα

εκατό γραμμάρια κασέρι

εβδομήντα γραμμάρια γραβιέρα

**Χιλιομετρικές αποστάσεις πόλεων
από την Αθήνα**

Θεσσαλονίκη: πεντακόσια

δέκα χιλιόμετρα

Πάτρα: διακόσια δέκα χιλιόμετρα

Βόλος: τριακόσια είκοσι χιλιόμετρα

Τα απόλυτα αριθμητικά

φανερώνουν ορισμένο αριθμό από πρόσωπα, ζώα, πράγματα. Τα χρησιμοποιούμε για να δηλώσουμε ποσότητα, χρόνο, απόσταση, μέγεθος.

9.2 Τακτικά αριθμητικά

- Κυρία μου, τι τα φοράτε τα γυαλιά, αφού δε βλέπετε πού πάτε; Την πρώτη φορά με πατήσατε, τη δεύτερη φορά πέσατε ολόκληρη επάνω μου, την τρίτη

φορά με ξενυχιάσατε, την τέταρτη καθίσατε πάνω στο καπέλο μου και τώρα χύσατε ένα ολόκληρο φλιτζάνι καφέ στο καινούριο μου πουκάμισο.

– Ω! Με συγχωρείτε, καλέ μου κύριε. Είναι η πρώτη μέρα που αναγκάζομαι να φορέσω γυαλιά και δεν τα έχω συνηθίσει.

– Τότε, λέω να πάτε καλύτερα στο σπίτι σας και να κυκλοφορήσετε έξω ξανά την εκατοστή ημέρα...

Τα **τακτικά αριθμητικά** δηλώνουν τη θέση που παίρνει κάποιος ή κάτι σε μια σειρά.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΠΟΛΥΤΩΝ ΚΑΙ ΤΑΚΤΙΚΩΝ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΩΝ

	Απόλυτα αριθμητικά	Τακτικά αριθμητικά
1	ένας	πρώτος
2	δύο/δυο	δεύτερος
3	τρεις	 τρίτος
4	τέσσερις	τέταρτος
5	πέντε	πέμπτος
6	έξι	έκτος
7	επτά / εφτά	έβδομος
8	οκτώ / οχτώ	όγδοος
9	εννέα / εννιά	ένατος
10	δέκα	δέκατος
11	ένδεκα / έντεκα	ενδέκατος
12	δώδεκα	δωδέκατος
13	δεκατρείς	δέκατος τρίτος
14	δεκατέσσερις	δέκατος τέταρτος
15	δεκαπέντε	δέκατος πέμπτος

	Απόλυτα αριθμητικά	Τακτικά αριθμητικά
16	δεκαέξι / δεκάξι	δέκατος έκτος
17	δεκαεπτά / δεκαεφτά	δέκατος έβδομος
18	δεκαοκτώ / δεκαοχτώ	δέκατος όγδοος
19	δεκαεννέα / δεκαεννιά	δέκατος ένατος
20	είκοσι	εικοστός
21	είκοσι ένας	εικοστός πρώτος
22	είκοσι δύο	εικοστός δεύτερος
30	τριάντα	τριακοστός
40	σαράντα	τεσσαρακοστός
50	πενήντα	πεντηκοστός
60	εξήντα	εξηκοστός
70	εβδομήντα	εβδομηκοστός
80	ογδόντα	ογδοηκοστός
90	ενενήντα	ενενηκοστός

	Απόλυτα αριθμητικά	Τακτικά αριθμητικά
100	εκατόν / εκατό	εκατοστός
101	εκατόν ένας	εκατοστός πρώτος
200	διακόσιοι	διακοσιοστός
300	τριακόσιοι	τριακοσιοστός
400	τετρακόσιοι	τετρακοσιοστός
500	πεντακόσιοι	πεντακοσιοστός
600	εξακόσιοι	εξακοσιοστός
700	επτακόσιοι / εφτακόσιοι	επτακοσιοστός
800	οκτακόσιοι / οχτακόσιοι	οκτακοσιοστός
900	εννιακόσιοι	εννιακοσιοστός
1.000	χίλιοι	χιλιοστός
2.000	δύο χιλιάδες	δισχιλιοστός
3.000	τρεις χιλιάδες	τρισχιλιοστός

Απόλυτα αριθμητικά	Τακτικά αριθμητικά
10.000	
δέκα χιλιάδες	δεκακισχιλιοστός
1.000.000	
ένα εκατομμύριο	εκατομμυριοστός
1.000.000.000	
ένα δισεκατομμύριο	δισεκατομμυριοστός

Παρατηρώ ότι τα αριθμητικά που είναι με μπλε γράμματα κλίνονται!

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 27 Γράφω με λέξεις τους αριθμούς:

6, 16, 26, 36, 56, 106 και 1, 11, 21, 31, 51, 101

Να πώς κλίνονται τα απόλυτα αριθμητικά ένας, τρεις, τέσσερις.

	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ον.	ένας	μία / μια	ένα
Γεν.	ενός	μιας	ενός
Αιτ.	έναν	μία(ν) / μια(ν)	ένα

Αυτοί οι τύποι μοιάζουν πολύ με τους τύπους του αόριστου άρθρου (βλ. ενότητα 5.4).

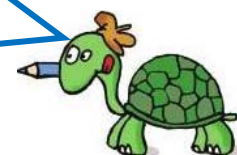
	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ον.	τρεις	τρεις	τρία
Γεν.	τριών	τριών	τριών
Αιτ.	τριών	τριών	τριών

Με τον ίδιο τρόπο κλίνονται και όλοι οι αριθμοί που τελειώνουν σε 3 (δεκατρείς, είκοσι τρεις, τριάντα τρεις κτλ.)

	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ον.	τέσσερις	τέσσερις	τέσσερα
Γεν.	τεσσάρων	τεσσάρων	τεσσάρων
Αιτ.	τέσσερις	τέσσερις	τέσσερα

Με τον ίδιο τρόπο κλίνονται και όλοι οι αριθμοί που τελειώνουν σε 4 (δεκατέσσερις).

Ας δούμε πώς κλίνονται και μερικά άλλα απόλυτα αριθμητικά.

- Το διακόσιοι, διακόσιες, διακόσια και όσα μοιάζουν με αυτό, ακολουθούν την κλίση των επιθέτων σε -ος (βλέπε ενότητα 7.1) και έχουν μόνο πληθυντικό. Στη γενική συχνά κατεβάζουν τον τόνο στην παραλήγουσα.
Π.χ. Θα παρακολουθήσω τον αγώνα δρόμου **τετρακοσίων μέτρων**.

• Το εκατομμύριο και το δισεκατομμύριο είναι ουδέτερα ουσιαστικά, τα οποία κλίνονται όπως τα ουδέτερα ουσιαστικά σε -ο (βλ. ενότητα 6.2 Γ1).

Π.χ. Ένα εκατομμύριο άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους, ενώ πενήντα τρία εκατομμύρια έμειναν άστεγοι. Μιλάμε για ένα ποσό των είκοσι ενός εκατομμυρίων ευρώ.

Μισός, -η, -ο

Το επίθετο μισός συνδυάζεται με τα απόλυτα αριθμητικά και σχηματίζει τους παρακάτω τύπους:

αρσενικό → ενάμισης χρόνος

θηλυκό → μιάμιση ώρα

ουδέτερο → ενάμισι λίτρο

**αρσενικό και θηλυκό → τρεισήμισι
τόνοι, τρεισήμισι μέρες
ουδέτερο → τριάμισι καρπούζια**

**αρσενικό και θηλυκό →
τεσσερισήμισι αιώνες,
τεσσερισήμισι ώρες
ουδέτερο → τεσσεράμισι λεπτά**

**Οι τύποι δυόμισι, πεντέμισι,
εξήμισι, εφτάμισι, οχτώμισι κτλ.
είναι άκλιτοι.**

**Τα τακτικά αριθμητικά
κλίνονται όπως τα επίθετα σε
-ος, -η, -ο (βλ. ενότητα 7.1).**

9.3 Πολλαπλασιαστικά αριθμητικά

Με τα διπλά γλυκά και τους διπλούς μεζέδες, σίγουρα χρειάζεσαι διπλή πόρτα και διπλό κρεβάτι στο σπίτι σου. Με τόσα κιλά που έβαλες θα πρέπει τώρα να καταβάλεις πολλαπλές προσπάθειες για να αδυνατίσεις.

Τα **πολλαπλασιαστικά αριθμητικά** φανερώνουν από πόσα μέρη αποτελείται κάτι και λήγουν σε **-πλός**.

Πολλαπλασιαστικά αριθμητικά είναι τα: **απλός, διπλός, τριπλός, τετραπλός, πενταπλός, εκατονταπλός, πολλαπλός** κτλ.

Κλίνονται όπως τα επίθετα σε
-ος, -η, -ο (βλ. ενότητα 7.1).

9.4 Αναλογικά αριθμητικά

Φέτος τρως διπλάσιες μερίδες
γλυκό και τριπλάσιους μεζέδες
από πέρσι. Σίγουρα θα
χρειάζεσαι και διπλάσιο μέγεθος
παντελόني για να σε χωρέσει. Με
τόσα κιλά, όμως, που έβαλες θα
πρέπει τώρα να καταβάλεις
πενταπλάσιες προσπάθειες για
να αδυνατίσεις.

Τα **αναλογικά
αριθμητικά** δηλώνουν
πόσες φορές
μεγαλύτερο είναι κάτι
και λήγουν σε **-πλάσιος**.

**Αναλογικά αριθμητικά είναι τα:
διπλάσιος, τριπλάσιος,
τετραπλάσιος, πενταπλάσιος,
εκατονταπλάσιος, πολλαπλάσιος
κτλ.**

**Κλίνονται όπως τα επίθετα σε
-ος, -η, -ο (βλ. ενότητα 7.1).**

9.5 Περιληπτικά αριθμητικά

**Χτες το μεσημέρι μια τετράδα
μαθητών που επέστρεφε από το
σχολείο βρήκε έναν ξεχασμένο
χαρτοφύλακα στη συμβολή των
οδών Τσιμισκή και Παύλου Μελά.
Από το σημείο αυτό περνούν
καθημερινά εκατοντάδες
Θεσσαλονικείς, αλλά κανείς δεν
είχε προσέξει τον χαρτοφύλακα.**

Χωρίς δισταγμό οι μαθητές τον παρέδωσαν στους αστυνομικούς, οι οποίοι επέστρεψαν το εύρημα στον κάτοχο του. Εκείνος ευχαρίστησε θερμά τους μαθητές, καθώς εκτός από αρκετές χιλιάδες ευρώ ο χαρτοφύλακας περιείχε και καμιά δεκαριά έγγραφα μεγάλης σημασίας.

Τα περιληπτικά αριθμητικά φανερώνουν ένα πλήθος μονάδων που αποτελούν ένα σύνολο (-άδα) ή έχουν τη σημασία περίπου (-αριά).

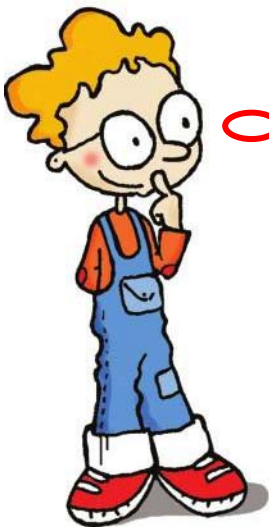
Τα περιληπτικά αριθμητικά σχηματίζονται από τα απόλυτα αριθμητικά ως εξής:

α) με την κατάληξη -άδα: π.χ.
δυάδα, τριάδα, τετράδα, δεκάδα,
εικοσάδα κτλ

Αλλά: ένας → μονάδα

β) με την κατάληξη -αριά: π.χ.
δεκαριά, δωδεκαριά, εικοσαριά
κτλ.

Αυτά τα αριθμητικά συνοδεύονται
από το καμιά (π.χ. καμιά εικοσαριά
μήλα).

Τι θα θυμάμαι για...
τα αριθμητικά

Τα αριθμητικά φανερώνουν
αριθμούς. Υπάρχουν πέντε
κατηγορίες αριθμητικών:

1. Απόλυτα (δηλώνουν ποσότητα),
π.χ. τρία

2. Τακτικά (δηλώνουν σειρά), π.χ.
τρίτος

3. Πολλαπλασιαστικά (δηλώνουν
από πόσα μέρη αποτελείται κάτι),
π.χ. τριπλός

4. Αναλογικά (δηλώνουν πόσες
φορές μεγαλύτερο είναι από κάτι
άλλο), π.χ. τριπλάσιος

5. Περιληπτικά (δηλώνουν μονάδες
που αποτελούν ένα σύνολο), π.χ.
τριάδα

**Τα αριθμητικά μπορεί να είναι
επίθετα ή ουσιαστικά.**

Τι να θυμάμαι όταν γράφω

- Τα απόλυτα αριθμητικά μέχρι το είκοσι γράφονται ως μία λέξη: δεκαέξι, δεκαεφτά. Από το είκοσι ένα και πάνω γράφονται ως ξεχωριστές λέξεις: σαράντα οκτώ, τέσσερις χιλιάδες πεντακόσια ενενήντα εννέα.

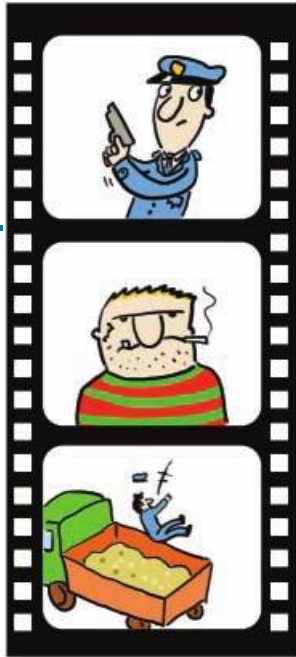
- Τα τακτικά αριθμητικά από το δέκατος τρίτος και μετά γράφονται ως ξεχωριστές λέξεις: δέκατος τρίτος, εικοστός πέμπτος.

- Γράφονται με δύο –νν– το εννέα / εννιά και όσα αριθμητικά παράγονται από αυτό και περιέχουν ολόκληρη τη λέξη εννέα / εννιά (εννιακόσιοι, εννιαπλάσιος αλλά ενενήντα, ένατος, ενενηκοστός).

• Τα σύνθετα αριθμητικά που έχουν δεύτερο συνθετικό τη λέξη μισός γράφονται στη λήγουσα με -ι. Δεν ακολουθούν τον κανόνα και γράφονται με -η όσα έχουν πρώτο συνθετικό το αρσενικό ένας και το θηλυκό μία: ενάμισι ευρώ, δύομισι κιλά, τεσσερισήμισι ώρες, εφτάμισι τόνοι, αλλά μιάμιση ώρα, ενάμισης τόνος.

ΕΝΟΤΗΤΑ 10

Κάνω κάτι, παθαίνω κάτι ή
βρίσκομαι σε μια κατάσταση

Το ρήμα

Χτες είδαμε στον
κινηματογράφο μια
ταινία όλο δράση.
Και τι δεν έγινε. Ο
πρωταγωνιστής,

ένας αστυνομικός, αναζητούσε μια
συμμορία αρχαιοκαπήλων. Στην
αρχή έψαχνε στα αρχεία του για
ίχνη της σπείρας. Αργότερα, όταν
βρήκε μια άκρη, άρχισε να τους
παρακολουθεί και να σχεδιάζει
τρόπους να τους ξεσκεπάσει. Αλλά
κι εκείνοι δεν έμειναν με
σταυρωμένα χέρια. Μόλις τον
αντιλήφθηκαν, προσπάθησαν με

κάθε τρόπο να τον ξεφορτωθούν.
Μάλιστα πλήρωσαν έναν αδίστακτο
κακοποιό για να τον κυνηγήσει. Ο
αστυνομικός ξέφυγε
σκαρφαλώνοντας από τον
φωταγωγό. Στη συνέχεια, βρέθηκε
στο περβάζι ενός παραθύρου
χωρίς να μπορεί να διαφύγει από
αλλού. Αναγκάστηκε να βουτήξει
στο κενό και, για καλή του τύχη,
προσγειώθηκε στην καρότσα ενός
φορτηγού. Αφού είχε πια ξεφύγει
από τον κίνδυνο, ο αστυνομικός
έστειλε τους συνεργάτες του στο
κρησφύγετο των κακοποιών.

Ορέστη, δες τα λόγια
σου! Όταν μιλάμε για
ενέργειες και καταστάσεις
χρησιμοποιούμε
συνήθως ρήματα.

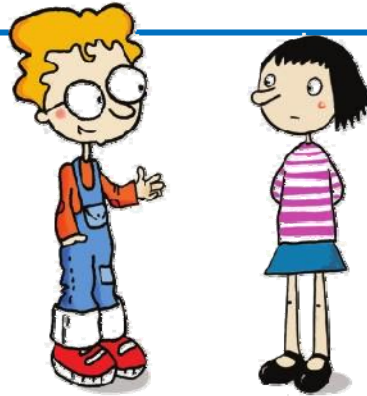

ΡΗΜΑ → Είναι κλιτό μέρος του λόγου που το χρησιμοποιούμε για να εκφράσουμε μια ενέργεια ή κατάσταση. Είναι το πιο κεντρικό μέρος του λόγου γιατί γύρω του χτίζουμε προτάσεις.

10.1 Γενικά χαρακτηριστικά

Α. Πρόσωπο και αριθμός

Όλοι μας τρομάξαμε όταν ο αστυνομικός πήδηξε από το μπαλκόνι πάνω στην καρότσα του φορτηγού. Τρόμαξε ο θείος Βρασίδης, τρόμαξες εσύ, τρόμαξαν και τα ξαδέλφια μας. Σας κορόιδεψα λίγο που τρομάξατε, αλλά, να πω την αλήθεια, τρόμαξα κι εγώ αρκετά.

Το ρήμα δέχεται διαφορετικές καταλήξεις που δείχνουν για ποιον μιλάμε κάθε φορά (δηλαδή δείχνουν Α΄, Β΄, Γ΄ πρόσωπο ενικού και πληθυντικού αριθμού):

Ενικός αριθμός		
Α' πρόσωπο	εγώ	τρόμαξ- α
Β' πρόσωπο	εσύ	τρόμαξ- ες
Γ' πρόσωπο	ο θείος Βρασίδας	τρόμαξ- ε
Πληθυντικός αριθμός		
Α' πρόσωπο	όλοι μας	τρομάξ- αμε
Β' πρόσωπο	εσείς	τρομάξ- ατε
Γ' πρόσωπο	τα ξαδέλφια μας	τρόμαξ- αν

Με λίγα λόγια, το ρήμα
έχει πρόσωπο και αριθμό.

Β. Ποιόν ενεργείας και χρόνοι

Μπορούμε, ακόμα, να προσθέσουμε διαφορετικές καταλήξεις ή μόρια για να δείξουμε πότε έγινε η πράξη που περιγράφουμε:

Ο άνθρωπος μαγειρεύε
στη φωτιά.

παρελθόν

Η μητέρα μου μαγειρεύει το φαγητό στους 180 βαθμούς.

παρόν

Ένα ρομπότ θα μαγειρεύει το φαγητό στα δισέγγονα μας.

μέλλον

Άρα, το ρήμα έχει τρεις χρονικές βαθμίδες!

Το ρήμα, επίσης, μας δείχνει αν η πράξη που περιγράφουμε είναι εξακολουθητική – επαναλαμβανόμενη ή αν αναφερόμαστε σε αυτή χωρίς να δηλώνουμε διάρκεια, δηλαδή συνοπτικά (συνοπτική – στιγμιαία):

Ο αστυνομικός κάθε φορά ξέφευγε από τους διώκτες του με διαφορετικούς τρόπους.	Τούτη τη φορά ξέφυγε από τον φωταγωγό.
Εξακολουθητική – επαναλαμβανόμενη ενέργεια	Συνοπτική – στιγμιαία ενέργεια

Επίσης αν χρησιμοποιήσουμε το ρήμα έχω + τον άκλιτο ρηματικό τύπο σε -ει, τότε δηλώνουμε ότι η πράξη έχει ολοκληρωθεί:

Μέχρι να πεις κύμινο, ο αστυνομικός είχε ξεφύγει από τους διώκτες του για τα καλά.

Συντελεσμένη ενέργεια

Το ρήμα έχει και ποιόν ενέργειας.

Τώρα, για να φτιάξουμε τις κατηγορίες κλίσης του ρήματος της γλώσσας μας, συνδυάζουμε τις χρονικές βαθμίδες με το ποιόν ενεργείας.

Έτσι μπορούμε να δείξουμε ταυτόχρονα:

α. **ΠΟΤΕ** γίνεται μια ενέργεια / πράξη (αν γίνεται στο παρελθόν, στο παρόν ή στο μέλλον)

και

β. **ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΜΕ ΤΟΝ ΟΠΟΙΟ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΩ**, δηλαδή το ποιόν ενεργείας (εξακολουθητικό – επαναλαμβανόμενο, συνοπτικό – στιγμιαίο, συντελεσμένο).

Α, ξέρω! Συνδυάζουμε τη χρονική βαθμίδα με το ποιόν ενεργείας!

ΧΡΟΝΙΚΗ ΒΑΘΜΙΔΑ	Παρελθόν
ΠΟΙΟΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ	έ-γραφα παρατατικός
Εξακολουθητικό – Επαναλαμβανό- μενο	

ΧΡΟΝΙΚΗ ΒΑΘΜΙΔΑ	Παρελθόν
ΠΟΙΟΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ	
Συνοπτικό – Στιγμιαίο	έ-γραψα αόριστος
Συντελεσμένο	είχα γράψει υπερσυντέλικος

ΧΡΟΝΙΚΗ ΒΑΘΜΙΔΑ	Παρόν
ΠΟΙΟΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ	
Εξακολουθητικό – Επαναλαμβανό- μενο	γράφω ενεστώτας
Συνοπτικό – Στιγμιαίο	γράψω ;
Συντελεσμένο	έχω γράψει παρακείμενος

ΧΡΟΝΙΚΗ ΒΑΘΜΙΔΑ ΠΟΙΟΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ	Μέλλον
Εξακολουθητικό – Επαναλαμβανό- μενο	θα γράφω εξακολουθητικός μέλλοντας
Συνοπτικό – Στιγμιαίο	θα γράψω συνοπτικός μέλλοντας
Συντελεσμένο	θα έχω γράψει συντελεσμένος μέλλοντας

Ο ενεστώτας, ο παρατατικός κτλ. λέγονται χρόνοι του ρήματος.

Α, κατάλαβα. Τις κατηγορίες «ενεστῶτας», «παρατατικός», «αόριστος» κτλ. τις λέμε χρόνους, κι αυτές δηλώνουν μαζί και χρονική βαθμίδα και ποιόν ενεργείας.

Ναι, αλλά τι είναι το ερωτηματικό κάτω από τον τύπο γράψω;

Ο τύπος γράψω, γράψεις, γράψει... δε χρησιμοποιείται μόνος του στη γλώσσα μας (εκτός από λίγες εξαιρέσεις). Τον βρίσκουμε πάντα μαζί με μόρια ή με το ρήμα «έχω», από τα οποία και εξαρτάται. Για τον λόγο αυτό, τον λέμε **εξαρτημένο**.

Χρησιμοποιούμε τον εξαρτημένο μαζί με τα μόρια θα και να για να σχηματίσουμε τον συνοπτικό μέλλοντα και την υποτακτική (βλ. παρακάτω: εγκλίσεις):

**θα γράψω ένα γράμμα –
να γράψω ένα γράμμα**

**Επίσης χρησιμοποιούμε το Γ' ενικό
πρόσωπο του εξαρτημένου ως
άκλιτο τύπο για να σχηματίσουμε
τους συντελεσμένους χρόνους:**

**έχω γράψει ένα γράμμα –
είχα γράψει ένα γράμμα –
θα έχω γράψει ένα γράμμα**

**Σχηματίζω τους παροντικούς
χρόνους:**

**Ο ενεστώτας περιγράφει
μια ενέργεια που
εξελίσσεται στο παρόν
(π.χ. Η Μαρία λύνει τις
ασκήσεις) ή που
επαναλαμβάνεται
συνήθως (π.χ. Ο
ταχυδρόμος μάς φέρνει τα
γράμματα κάθε πρωί).**

Ο παρακείμενος μας δείχνει ότι μια ενέργεια έχει ήδη ολοκληρωθεί τη στιγμή που μιλάμε, και σχηματίζεται με το βοηθητικό ρήμα έχω + τον άκλιτο τύπο Γ' ενικού του εξαρτημένου (π.χ. Έχω γράψει).

Σχηματίζω τους μελλοντικούς χρόνους:

Οι μελλοντικοί χρόνοι μάς μιλούν για πράξεις που θα γίνουν ή θα έχουν ολοκληρωθεί στο μέλλον.

Λοιπόν, σύμφωνα, θα σου τηλεφωνήσω αύριο στις 3.

Ο συνοπτικός μέλλοντας μας δείχνει μια ενέργεια που θα γίνει σε κάποια στιγμή στο μέλλον.

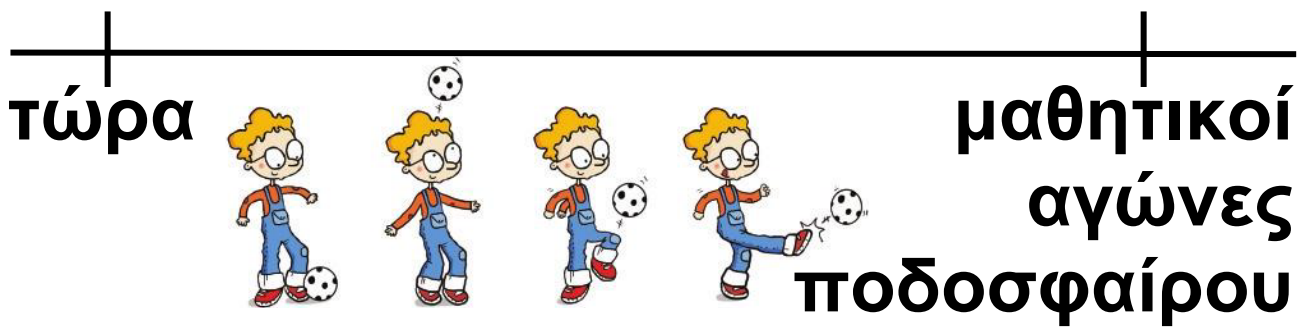
Αύριο όλη τη μέρα θα παίζουμε μπάσκετ... κι αν δούμε ότι μας αρέσει, θα παίζουμε μπάσκετ κάθε Τετάρτη και Παρασκευή!

Ο εξακολουθητικός μέλλοντας μας δείχνει μια ενέργεια που θα γίνεται στο μέλλον είτε εξακολουθητικά (συνεχώς) είτε επαναλαμβανόμενα.

Ο Ορέστης θα έχει παίξει ποδόσφαιρο περισσότερο από κάθε άλλο παιδί στη γειτονιά όταν θα ξεκινήσουν οι μαθητικοί αγώνες ποδοσφαίρου.

Ο συντελεσμένος μέλλοντας μιλά για μια ενέργεια (ή για μια σειρά από ενέργειες) που θα γίνει στο μέλλον και θα έχει τελειώσει πριν από κάποιο χρονικό σημείο.

Σχηματίζω τους μελλοντικούς χρόνους βάζοντας το μόριο **θα** μπροστά από τον κατάλληλο τύπο του ρήματος.

Ο Ορέστης **θα** παίξει μπάλα σήμερα το απόγευμα.

Ο Ορέστης **θα** παίξει μπάλα σχεδόν κάθε μέρα αυτό το μήνα.

Ο Ορέστης **θα** έχει παίξει μπάλα περισσότερο από κάθε άλλο παιδί στη γειτονιά όταν θα ξεκινήσουν οι μαθητικοί αγώνες ποδοσφαίρου.

Το **θα** συνοδεύεται από τον κατάλληλο τύπο για να μας δώσει τους τρεις μέλλοντες:

Συνοπτικός μέλλοντας
θα + εξαρτημένος (θα παίξει)

Εξακολουθητικός μέλλοντας
θα + τύποι ενεστώτα
(θα παίζει)

Συντελεσμένος μέλλοντας
θα + τύποι παρακειμένου
(θα έχει παίζει)

Σχηματίζω τους παρελθοντικούς χρόνους:

Οι παρελθοντικοί χρόνοι μάς μιλούν για πράξεις που έγιναν στο παρελθόν.

Τηλεφώνησα στη Μαρία χτες στις 3 μ.μ.

Ο αόριστος μας δείχνει μια ενέργεια που έγινε στο παρελθόν και είχε συνοπτικό χαρακτήρα (χωρίς να ενδιαφερόμαστε για το αν η ενέργεια αυτή είχε μικρή ή μεγάλη διάρκεια).

Χτες το απόγευμα παίζαμε μπάσκετ στο προαύλιο του σχολείου... και στις καλοκαιρινές διακοπές παίζαμε μπάσκετ κάθε Τετάρτη και Παρασκευή!

Ο παρατατικός μάς δείχνει μια ενέργεια που γινόταν στο παρελθόν είτε εξακολουθητικά (συνεχώς) είτε επαναλαμβανόμενα.

Ο Ορέστης είχε παίξει ποδόσφαιρο περισσότερο από κάθε άλλο παιδί στη γειτονιά όταν ξεκίνησαν οι μαθητικοί αγώνες ποδοσφαίρου.

Ο υπερσυντέλικος μιλά για μια ενέργεια που έγινε στο παρελθόν και που είχε ολοκληρωθεί πριν από κάποια άλλη χρονική στιγμή στο παρελθόν.

μαθητικοί τώρα
αγώνες
ποδοσφαίρου

Στον παρατατικό και τον αόριστο συχνά παρατηρούμε ότι οι δισύλλαβοι ρηματικοί τύποι έχουν μια επιπλέον συλλαβή, τη συλλαβή έ-, πάνω στην οποία σημειώνουμε τον τόνο:

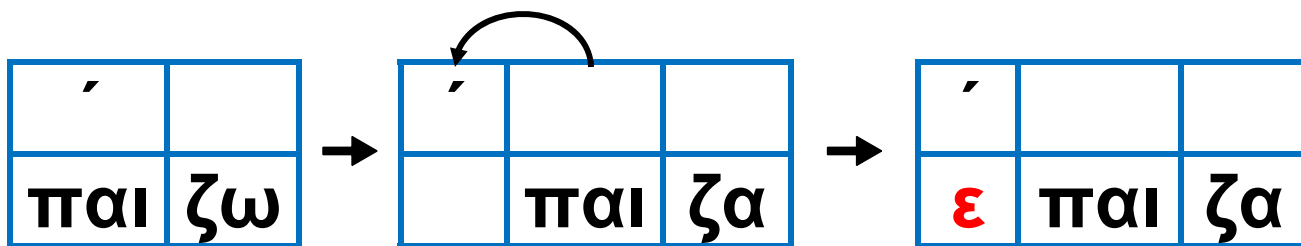

λύνω → έ-λυνα

λύνω → έ-λυσα

Αυτό το έ- λέγεται αύξηση.

Χρειαζόμαστε την αύξηση μόνο στους ρηματικούς τύπους που τους λείπει η προπαραλήγουσα. Στους τύπους αυτούς, το έ- μπαίνει για να πάρει τον τόνο του ρήματος (στους χρόνους αυτούς, ο τόνος πέφτει πάντα στην προπαραλήγουσα):

'		
ε	παι	ζα
ε	παι	ζες
ε	παι	ζε

'		
παι	ζα	με
παι	ζα	τε
παι	ζα	νε

αλλά

παι	ζαν	ε
-----	-----	---

Υπάρχουν και τρία πολύ συνηθισμένα ρήματα που παίρνουν αύξηση ή-:

ξέρω → ήξερα

θέλω → ήθελα

πίνω → αόριστος: ήπια,

όμως ο παρατατικός: έπινα

Στα ρήματα που έχουν ως πρώτο συνθετικό τους μια πρόθεση (βλ. ενότητα 18.2), βάζουμε την αύξηση (όταν χρειάζεται) ανάμεσα στην πρόθεση και το ρήμα.

Αυτή η αύξηση λέγεται **εσωτερική αύξηση**:

επι + λέγω → επέλεγα

προ + βάλλω → προέβαλλα

α) Σε μερικά τέτοια ρήματα η εσωτερική αύξηση δε χρησιμοποιείται ποτέ, π.χ. προτείνω → πρότεινα.

β) Μερικά ρήματα σχηματίζονται με δύο προθέσεις, π.χ. συμ-περι-λαμβάνω. Σε τέτοιες περιπτώσεις, η αύξηση εμφανίζεται ανάμεσα στη δεύτερη πρόθεση και το ρήμα:

Π.χ. συμ-περι-έ-λαβα

Γ. Φωνή και μεταβατικότητα

α. Ενεργητική και παθητική φωνή

Η ξαδέρφη μου, η Μυρτώ, είναι τεσσάρων χρονών κι έχει μανία με τις κούκλες. Μερικές φορές την παρατηρώ. Κάθε πρωί, τις πλένει, τις ντύνει και τις χτενίζει με τις ώρες. Μετά ,τις βάζει στο καρότσι και τις ετοιμάζει για περίπατο. Δε λέω, κι εγώ κάθε πρωί πλένομαι, ντύνομαι, χτενίζομαι και μετά ετοιμάζομαι για το σχολείο, αλλά αυτά δεν τα κάνω με τόση φροντίδα. Η αλήθεια είναι ότι η ξαδέρφη μου το παρακάνει μερικές φορές. Ακόμα κι όταν κοιμάμαι με σκουντά να σηκωθώ επειδή η κούκλα της έχει πυρετό.

ντύνω – ντύνομαι
πλένω – πλένομαι
χτενίζω – χτενίζομαι

Βλέπουμε ότι ορισμένοι τύποι του ρήματος έχουν Α' ενικό πρόσωπο οριστικής ενεστώτα σε -ω / -ώ. Αυτοί συνήθως δηλώνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί και αποτελούν την **ενεργητική φωνή** του ρήματος: π.χ. πλένω, χτενίζω.

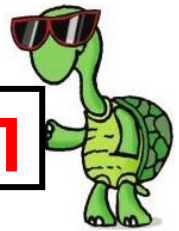
Άλλοι τύποι του ρήματος έχουν Α' ενικό πρόσωπο οριστικής ενεστώτα σε -μαι. Αυτοί συνήθως δηλώνουν ότι το υποκείμενο δέχεται κάποια ενέργεια – παθαίνει κάτι και αποτελούν την **παθητική φωνή** του ρήματος: π.χ. πλένομαι, χτενίζομαι.

Χα, το ρήμα λοιπόν έχει και φωνή!

Μερικά ρήματα σχηματίζουν μόνο τύπους παθητικής φωνής. Τα ρήματα αυτά τα λέμε **αποθετικά** (π.χ. γίνομαι, αισθάνομαι, φοβάμαι, εύχομαι, θυμάμαι, σέβομαι, κοιμάμαι, συλλογίζομαι, μεταχειρίζομαι).

ΣΤΟΠ

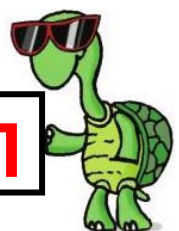
Μερικές φορές, όμως, τύποι σε -ω δείχνουν ότι το υποκείμενο δεν ενεργεί αλλά παθαίνει:
π.χ. Ο Βρασίδας έχασε το καπέλο του.

Παρά τη σημασία τους, οι τύποι αυτοί ανήκουν στην ενεργητική φωνή, διότι λήγουν σε -ω.

Άλλες φορές, τύποι σε -μαι δείχνουν ότι το υποκείμενο δεν παθαίνει κάτι, αλλά είτε ενεργεί είτε βρίσκεται σε μια κατάσταση:

ΣΤΟΠ

π.χ. Η μητέρα μου εργάζεται σε μια εισαγωγική εταιρία.

π.χ. Ο πατέρας μου κοιμάται

Παρά τη σημασία τους, οι τύποι αυτοί ανήκουν στην παθητική φωνή, διότι λήγουν σε -μαι.

β. Ρήματα μεταβατικά και αμετάβατα

Τα ρήματα που δηλώνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί (συνήθως εκείνα που λήγουν σε -ω, αλλά όχι μόνο αυτά) συνοδεύονται από ένα ουσιαστικό ή μια ονοματική φράση που μας δείχνει σε ποιον μεταβαίνει η ενέργεια που δηλώνουν.

Το ουσιαστικό αυτό λέγεται **αντικείμενο** του ρήματος, είναι σε αιτιατική πτώση και το βρίσκουμε αν απαντήσουμε την ερώτηση «ποιον / ποια / τι;» (βλ. ενότητα 16.1).

Ο Ορέστης φίλησε τη
Μαρία.

Ποια φίλησε ο Ορέστης; Τη
Μαρία.

Τα ενεργητικά ρήματα που παίρνουν αντικείμενο λέγονται μεταβατικά, επειδή η ενέργειά τους μεταβαίνει σε έναν άνθρωπο, ζώο ή πράγμα.

Προσοχή όμως. Μερικά μεταβατικά ρήματα παίρνουν δύο αντικείμενα. Αυτά λέγονται **δίπτωτα** ρήματα. Τα δύο αντικείμενά τους τα ονομάζουμε **άμεσο** (σε αιτιατική πτώση) και **έμμεσο αντικείμενο** (σε γενική πτώση ή με Προθετική Φράση, βλ. ενότητα 16.2 Γ):

Ο ταχυδρόμος έδωσε (δίπτωτο
ρήμα) ένα δέμα (άμεσο αντικείμενο)
στη μητέρα / της μητέρας.
(έμμεσο αντικείμενο)

Υπάρχουν και ενεργητικά ρήματα που δεν παίρνουν αντικείμενο, γιατί η ενέργειά τους δε μεταβαίνει σε κάποιον άνθρωπο, ζώο ή πράγμα. Αυτά τα λέμε **αμετάβατα**.

Ο Ορέστης τρέχει.
Ο Βρασίδης ροχαλίζει.

Συνδεδετικά λέμε τα ρήματα που συνδέουν το υποκείμενο της πρότασης (για το υποκείμενο βλ. ενότητα 16.1) με κάποια άλλη φράση, που ονομάζεται **κατηγορούμενο**. Αυτή η φράση φανερώνει μια ιδιότητα ή ένα χαρακτηριστικό που έχει το υποκείμενο.

Συνδεδετικά ρήματα είναι τα: είμαι, γίνομαι, φαίνομαι, εμφανίζομαι, παρουσιάζομαι, λέγομαι, αποδεικνύομαι, εκλέγομαι, διορίζομαι κ.ά.

Ο Βρασίδης έγινε επιστήμονας
Η Αγγελίνα είναι έξυπνη.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 28 Βρίσκω τα ρήματα στο παρακάτω κείμενο και τα ταξινομώ στα σωστά κουτάκια ανάλογα με τον τύπο τους.

Ο θείος μου εκλέχθηκε δήμαρχος από την πλειοψηφία των συμπολιτών μας για να υπηρετήσει τον δήμο μας. Από τις πρώτες μέρες έδειξε μεγάλο ενδιαφέρον για την πόλη μας. Καθάρισε τους δρόμους από τα σκουπίδια και ελευθέρωσε τα πεζοδρόμια από τα δεκάδες παρκαρισμένα αυτοκίνητα.

Επίσης, χάρη στις προσπάθειές του, τα βράδια κοιμόμαστε πια ήσυχοι, γιατί ξέρουμε πως η πόλη μας είναι ασφαλής.

μεταβατικά	αμετάβατα	συνδετικά
------------	-----------	-----------

Δ. Έγκλιση

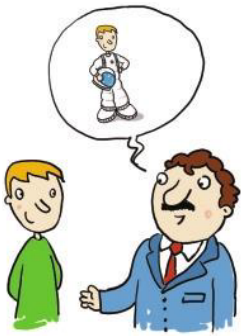
Ο γιος του κυρ Πέτρου σπουδάζει αστροναύτης.

ΟΡΙΣΤΙΚΗ: κάτι το πραγματικό / βέβαιο

Ο κυρ Πέτρος ήθελε να σπουδάσει ο γιος του αστροναύτης.

ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ: κάτι το επιθυμητό / αβέβαιο

Ο κυρ Πέτρος έλεγε συχνά στον γιο του «Όταν μεγαλώσεις, σπούδασε αστροναύτης!»

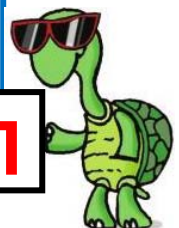
ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ:

συμβουλή / απαίτηση

Χρησιμοποιούμε διαφορετικούς τύπους του ρήματος για να δείξουμε αν η πράξη που περιγράφουμε είναι πραγματική / βέβαιη (οριστική) ή επιθυμητή / αβέβαιη (υποτακτική) ή ακόμα αν απαιτούμε την πραγματοποίησή της (προστακτική). Οι διαφορετικοί αυτοί ρηματικοί τύποι λέγονται **εγκλίσεις**.

Η άρνηση στην οριστική σχηματίζεται με το μόριο δε(v), ενώ στην υποτακτική με το μόριο μη(v).

ΣΤΟΠ

Π.χ. Ο γιος του κυρ Δημήτρη δε σπουδάζει αστροναύτης.

Ο κυρ Δημήτρης επέμενε να μη σπουδάσει αστροναύτης ο γιος του.

Προσέχω τον σχηματισμό των εγκλίσεων:

- Όταν περιγράψω κάτι ως πραγματικό / βέβαιο, το τοποθετώ στη χρονική βαθμίδα στην οποία συνέβη / συμβαίνει / θα συμβεί (δηλ. παρόν / παρελθόν / μέλλον). Γι' αυτό και η οριστική έγκλιση σχηματίζει τύπους στους διάφορους χρόνους (οριστική ενεστώτα, παρατατικού, αορίστου, συνοπτικού μέλλοντα, εξακολουθητικού μέλλοντα, παρακειμένου, υπερσυντελικού, συντελεσμένου μέλλοντα).

• Όταν περιγράψω κάτι ως επιθυμητό / αβέβαιο ή απαιτώ την πραγματοποίησή του, δεν το τοποθετώ σε χρονική βαθμίδα.

Έτσι, η υποτακτική και η προστακτική είναι άχρονες εγκλίσεις.

– Οι βασικοί και πιο συνηθισμένοι τύποι της υποτακτικής σχηματίζονται με το να + τους τρεις απλούς τύπους ποιού ενεργείας (εξακολουθητικό – επαναλαμβανόμενο, συνοπτικό – στιγμιαίο, συντελεσμένο): π.χ. να γράφω – να γράψω – να έχω γράψει.

Υπάρχουν και άλλοι τύποι υποτακτικής που παράγονται επίσης με το να:

π.χ. να έγγραφα – να έγγραψα – να είχα γράψει.

– Η προστακτική σχηματίζεται με τον εξακολουθητικό – επαναλαμβανόμενο και με τον συνοπτικό – στιγμιαίο τύπο του ποιού ενεργείας: π.χ. γράφε – γράψε.

10.2 Κλίση του ρήματος

Το ημερολόγιο του Ορέστη

Στις διακοπές...

- Παιζω μπάλα με τους φίλους μου.

- Τρέχω δίπλα στο κύμα.

- Διαβάζω τα αγαπημένα μου βιβλία.

- Δροσίζομαι με ένα παγωτό.

Το ημερολόγιο της Αγγελίνας

ΣΤΙΣ διακοπές...

- Βουτώ στη θάλασσα.
- Κολυμπώ μαζί με τις φίλες μου.
- Μπορώ να ξυπνάω πιο αργά.
- Ξεχνιέμαι με τις ώρες κάτω από τη σκιά ενός δέντρου.

Ανάλογα με τον τρόπο κλίσης τους, χωρίζουμε τα ρήματα σε δύο μεγάλες ομάδες, που τις λέμε **συζυγίες**.

Στην Α΄ συζυγία περιλαμβάνονται τα ρήματα που λήγουν σε -ω (άτονο) στην οριστική του ενεστώτα της ενεργητικής φωνής και σε -ομαι στην οριστική του ενεστώτα της παθητικής φωνής.
παίζω, τρέχω, διαβάζω, δροσίζομαι κ.ά.

Στη Β΄ συζυγία περιλαμβάνονται τα ρήματα που λήγουν σε -ώ (με τόνο) (ή και -άω) στην οριστική του ενεστώτα της ενεργητικής φωνής και σε -ιέμαι / -ούμαι στην οριστική του ενεστώτα της παθητικής φωνής.

βουτώ, κολυμπώ, μπορώ, ξυπνάω, ξεχνιέμαι κ.ά.

Στον σχηματισμό των χρόνων και των εγκλίσεων του ρήματος της γλώσσας μας συμμετέχει και το βοηθητικό ρήμα έχω, το οποίο κλίνεται με δικό του τρόπο:

A. Το ρήμα έχω

Το βοηθητικό ρήμα έχω κλίνεται όπως τα ρήματα πρώτης συζυγίας σε -ω, αλλά σχηματίζει τη χρονική αύξηση σε εί-.

Το ρήμα έχω

Οριστική

Ενεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας
έχω έχεις έχει έχουμε έχετε έχουν(ε)	είχα είχες είχε είχαμε είχατε είχαν(ε)	θα έχω θα έχεις θα έχει θα έχουμε θα έχετε θα έχουν(ε)

Υποτακτική

να έχω να έχεις να έχει να έχουμε να έχετε να έχουν(ε)	να είχα να είχες να είχε να είχαμε να είχατε να είχαν(ε)
---	---

Προστακτική

έχε – έχετε

Το ρήμα έχω μάς βοηθάει να σχηματίσουμε:

- **τον παρακείμενο:** ενεστώτας του έχω + άκλιτος τύπος σε -ει (Γ' ενικό πρόσωπο του εξαρτημένου)
π.χ. Τα ξαδέλφια μας έχουν πάει στη Ρώμη.
- **τον υπερσυντέλικο:** παρατατικός του έχω + άκλιτος τύπος σε -ει (Γ' ενικό πρόσωπο του εξαρτημένου)
π.χ. Τα ξαδέλφια μας είχαν πάει πρόπερσι στην Επίδαυρο.
- **τον συντελεσμένο μέλλοντα:** μέλλοντας του έχω + άκλιτος τύπος σε -ει (Γ' ενικό πρόσωπο του εξαρτημένου)
π.χ. Τα ξαδέλφια μας θα έχουν γυρίσει από τη Ρώμη μέχρι να ξεκινήσουν τα μαθήματα.

Έρθε η ώρα να δω πώς κλίνονται τα ρήματα!

B. Α΄ συζυγία

Τα ρήματα της συζυγίας αυτής ανήκουν σε τέσσερις τάξεις, δηλαδή τέσσερις διαφορετικούς τρόπους κλίσης:

Τάξη 1: χάνω

Ενεργητική Φωνή

Οριστική

Ενεστώτας

χάνω
χάνεις
χάνει
χάνουμε
χάνετε
χάνουν(ε)

Παρατατικός

έχανα
έχανες
έχανε
χάναμε
χάνατε
έχαναν / χάνανε

Αόριστος

έχασα
έχασες
έχασε

χάσαμε
χάσατε
έχασαν / χάσανε

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ

θα χάσω	θα χάσουμε
θα χάσεις	θα χάσετε
θα χάσει	θα χάσουν(ε)

Εξακολουθητικός Μέλλοντας

Παρακείμενος

θα χάνω	έχω χάσει
θα χάνεις	έχεις χάσει
θα χάνει	έχει χάσει
θα χάνουμε	έχουμε χάσει
θα χάνετε	έχετε χάσει
θα χάνουν(ε)	έχουν(ε) χάσει

Υπερσυντέλικος

Συντελεσμένος Μέλλοντας

είχα χάσει	θα έχω χάσει
είχες χάσει	θα έχεις χάσει
είχε χάσει	θα έχει χάσει
είχαμε χάσει	θα έχουμε χάσει
είχατε χάσει	θα έχετε χάσει
είχαν(ε) χάσει	θα έχουν(ε) χάσει

Υποτακτική¹	
Εξακολουθητική	Συνοπτική
να χάνω	να χάσω
να χάνεις	να χάσεις
να χάνει	να χάσει
να χάνουμε	να χάσουμε
να χάνετε	να χάσετε
να χάνουν(ε)	να χάσουν(ε)

1. Σε άλλες γραμματικές α) οι τύποι της Υποτακτικής: Εξακολουθητική, Συνοπτική, Συντελεσμένη ορίζονται ως: Υποτακτική Ενεστώτα, Υποτακτική Αορίστου, Υποτακτική Παρακειμένου, αντίστοιχα και β) οι τύποι της Προστακτικής: Εξακολουθητική, Συνοπτική ορίζονται ως: Προστακτική Ενεστώτα, Προστακτική Αορίστου, αντίστοιχα.

Υποτακτική	
Συντελεσμένη	Άλλοι τύποι
να έχω χάσει να έχεις χάσει να έχει χάσει να έχουμε χάσει να έχετε χάσει να έχουν(ε) χάσει	να έχανα... να έχασα... να είχα χάσει...

Προστακτική	
Εξακολουθητική	Συνοπτική
χάνε χάνετε	χάσε χάστε

Παθητική Φωνή

Οριστική	
Ενεστώτας	Παρατατικός
χάνομαι χάνεσαι χάνεται χανόμαστε χάνεστε / χανόσαστε χάνονται	χανόμουν(α) χανόσουν(α) χανόταν(ε) χανόμασταν χανόσασταν χάνονταν / χανόντουσαν
Αόριστος	Συνοπτικός Μέλλοντας
χάθηκα χάθηκες χάθηκε χαθήκαμε χαθήκατε χάθηκαν / χαθήκανε	θα χαθώ θα χαθείς θα χαθεί θα χαθούμε θα χαθείτε θα χαθούν(ε)

Εξακολουθητικός Μέλλοντας	Παρακείμενος
<p>θα χάνομαι θα χάνεσαι θα χάνεται θα χανόμαστε θα χάνεστε / χανόσαστε θα χάνονται</p>	<p>έχω χαθεί έχεις χαθεί έχει χαθεί έχουμε χαθεί έχετε χαθεί έχουν(ε) χαθεί</p>
Υπερσυντέλικος	Συντελεσμένος Μέλλοντας
<p>είχα χαθεί είχες χαθεί είχε χαθεί είχαμε χαθεί είχατε χαθεί είχαν(ε) χαθεί</p>	<p>θα έχω χαθεί θα έχεις χαθεί θα έχει χαθεί θα έχουμε χαθεί θα έχετε χαθεί θα έχουν(ε) χαθεί</p>

Υποτακτική	
Εξακολουθητική	Συνοπτική
να χάνομαι να χάνεσαι να χάνεται να χανόμαστε να χάνεστε / χανόσαστε να χάνονται	να χαθώ να χαθείς να χαθεί να χαθούμε να χαθείτε να χαθούν(ε)
Συντελεσμένη	Άλλοι τύποι
να έχω χαθεί να έχεις χαθεί να έχει χαθεί να έχουμε χαθεί να έχετε χαθεί να έχουν(ε) χαθεί	να χανόμουν(α)... να χάθηκα... να είχα χαθεί...

Προστακτική	
Εξακολουθητική	Συνοπτική
–	χάσου
–	χαθείτε

Έτσι κλίνονται:

λύνω, ντύνω, πληρώνω, ιδρύω κ.ά.

Τάξη 2¹: κρύβω

Ενεργητική Φωνή	
Οριστική	
Ενεστώτας	Παρατατικός
κρύβω	έκρυβα
Αόριστος	Συνοπτικός Μέλλοντας
έκρυψα	θα κρύψω
Εξακολουθητικός Μέλλοντας	Παρακείμενος
θα κρύβω	έχω κρύψει
Υπερσυντέλικος	Συντελεσμένος Μέλλοντας
είχα κρύψει	θα έχω κρύψει

1. Για τις Τάξεις 2, 3, 4 σημειώνεται μόνο το Απρόσωπο Οριστικής και Υποτακτικής και η Προστακτική. Τα υπόλοιπα πρόσωπα Οριστικής και Υποτακτικής σχηματίζονται με τις καταλήξεις της Τάξης 1.

Υποτακτική	
Εξακολουθητική	Συνοπτική
να κρύβω	να κρύψω
Συντελεσμένη	Άλλοι τύποι
να έχω κρύψει	να έκρυβα..., να έκρυψα..., να είχα κρύψει...

Προστακτική	
Εξακολουθητική	Συνοπτική
κρύβε κρύβετε	κρύψε κρύψτε

Παθητική Φωνή	
Οριστική	
Ενεστώτας	Παρατατικός
κρύβομαι	κρυβόμουν(α)
Αόριστος	Συνοπτικός Μέλλοντας
κρύφτηκα	θα κρυφτώ
Εξακολουθητικός Μέλλοντας	Παρακείμενος
θα κρύβομαι	έχω κρυφτεί
Υπερσυντέλικος	Συντελεσμένος Μέλλοντας
είχα κρυφτεί	θα έχω κρυφτεί

Υποτακτική	
Εξακολουθητική	Συνοπτική
να κρύβομαι	να κρυφτώ
Συντελεσμένη	
να έχω κρυφτεί	
Άλλοι τύποι	
να κρυβόμουν(α)...., να κρύφτηκα..., να είχα κρυφτεί...	

Προστακτική	
Εξακολουθητική	Συνοπτική
— —	κρύψου κρυφτείτε

Έτσι κλίνονται: αλείφω, ανάβω,
βάφω, ράβω, σκάβω, γράφω,
γειτονεύω, δουλεύω, ονειρεύομαι,
σκέφτομαι, παραξενεύομαι κ.ά.

Τάξη 3: πλέκω

Ενεργητική Φωνή	
Οριστική	
Ενεστώτας	Παρατατικός
πλέκω	έπλεκα
Αόριστος	Συνοπτικός Μέλλοντας
έπλεξα	θα πλέξω
Εξακολουθητικός Μέλλοντας	Παρακείμενος
θα πλέκω	έχω πλέξει
Υπερσυντέλικος	Συντελεσμένος Μέλλοντας
είχα πλέξει	θα έχω πλέξει

Υποτακτική	
Εξακολουθητική	Συνοπτική
να πλέκω	να πλέξω
Συντελεσμένη	
να έχω πλέξει	

Υποτακτική – Άλλοι τύποι

να έπλεκα...,
να έπλεξα..., να είχα πλέξει...

Προστακτική

Εξακολουθητική

Συνοπτική

πλέκε

πλέξε

πλέκετε

πλέξτε

Παθητική Φωνή

Οριστική

Ενεστώτας

Παρατατικός

πλέκομαι

πλεκόμουν(α)

Αόριστος

Συνοπτικός Μέλλοντας

πλέχτηκα

θα πλεχτώ

Εξακολουθητικός Μέλλοντας

Παρακείμενος

θα πλέκομαι

έχω πλεχτεί

Υπερσυντέλικος

Συντελεσμένος Μέλλοντας

είχα πλεχτεί

θα έχω πλεχτεί

Υποτακτική	
Εξακολουθητική	Συνοπτική
να πλέκομαι	να πλεχτώ
Συντελεσμένη	
να έχω πλεχτεί	
Άλλοι τύποι	
να πλεκόμουν(α)...., να πλέχτηκα..., να είχα πλεχτεί...	

Προστακτική	
Εξακολουθητική	Συνοπτική
	πλέξου πλεχτείτε

Έτσι κλίνονται: ανοίγω, διαλέγω, δείχνω, διδάσκω, δέχομαι, τρέχω, ρίχνω, σπρώχνω, αναπτύσσω, παίζω, αλλάζω, κοιτάζω, προσέχω, φτιάχνω, τυλίγω, ψάχνω κ.ά.

Τάξη 4: δροσίζω

Ενεργητική Φωνή	
Οριστική	
Ενεστώτας	Παρατατικός
δροσίζω	δρόσιζα
Αόριστος	Συνοπτικός Μέλλοντας
δρόσισα	θα δροσίσω
Εξακολουθητικός Μέλλοντας	Παρακείμενος
θα δροσίζω	έχω δροσίσει
Υπερσυντέλικος	Συντελεσμένος Μέλλοντας
είχα δροσίσει	θα έχω δροσίσει
Υποτακτική	
Εξακολουθητική	Συνοπτική
να δροσίζω	να δροσίσω
Συντελεσμένη	
να έχω δροσίσει	

Υποτακτική – Άλλοι τύποι

να δρόσιζα...,
να δρόσισα..., να είχα δροσίσει...

Προστακτική

Εξακολουθητική

δρόσιζε
δροσίζετε

Συνοπτική

δρόσισε
δροσίστε

Παθητική Φωνή

Οριστική

Ενεστώτας

δροσίζομαι

Παρατατικός

δροσιζόμουν(α)

Αόριστος

δροσίστηκα

Συνοπτικός Μέλλοντας

θα δροσιστώ

Εξακολουθητι- κός Μέλλοντας

θα δροσίζομαι

Παρακείμενος

έχω δροσιστεί

Υπερσυντέλικος

είχα δροσιστεί

Συντελεσμένος Μέλλοντας

θα έχω δροσιστεί

Υποτακτική	
Εξακολουθητική	Συνοπτική
να δροσίζομαι	να δροσιστώ
Συντελεσμένη	
να έχω δροσιστεί	
Άλλοι τύποι	
να δροσιζόμουν(α)...., να δροσίστηκα...., να είχα δροσιστεί...	

Προτακτική	
Εξακολουθητική	Συνοπτική
—	δροσίσου
—	δροσιστείτε

Έτσι κλίνονται: αναγνωρίζω,
ανεβάζω, διαβάζω, ελπίζω,
εξετάζω, δακρύζω, δανείζω, λούζω,
αγκαλιάζω, λογαριάζω, πείθω,
σβήνω, ζώνω, κλείνω, πιάνω,
φτάνω, ακούω κ.ά.

Γ. Β΄ συζυγία

Και στη Β΄ συζυγία έχουμε δύο τάξεις. Στην πρώτη ανήκουν τα ρήματα που κλίνονται σε (-ῶ, -άς, -ά), ενώ στη δεύτερη εκείνα που κλίνονται σε (-ῶ, -εῖς, -εῖ).

Τάξη 1: αγαπῶ

Ενεργητική Φωνή	
Οριστική	
Ενεστώτας	Παρατατικός
αγαπῶ / αγαπάω αγαπάς αγαπά / αγαπάει αγαπάμε / αγαπούμε αγαπάτε αγαπάνε / αγαπούν(ε)	αγαπούσα αγαπούσες αγαπούσε αγαπούσαμε αγαπούσατε αγαπούσαν(ε)

Αόριστος	Συνοπτικός Μέλλοντας
αγάπησα αγάπησες αγάπησε αγαπήσαμε αγαπήσατε αγάπησαν / αγαπήσανε	θα αγαπήσω θα αγαπήσεις θα αγαπήσει θα αγαπήσουμε θα αγαπήσετε θα αγαπήσουν(ε)
Εξακολουθητι- κός Μέλλοντας	Παρακείμενος
θα αγαπώ / θα αγαπάω θα αγαπάς θα αγαπά / θα αγαπάει θα αγαπάμε / θα αγαπούμε θα αγαπάτε θα αγαπάνε / θα αγαπούν(ε)	έχω αγαπήσει έχεις αγαπήσει έχει αγαπήσει έχουμε αγαπήσει έχετε αγαπήσει έχουν(ε) αγαπήσει

Υπερουντέλικος

είχα αγαπήσει
είχες αγαπήσει
είχε αγαπήσει
είχαμε αγαπήσει
είχατε αγαπήσει
είχαν(ε) αγαπήσει

Συντελεσμένος Μέλλοντας

θα έχω αγαπήσει
θα έχεις αγαπήσει
θα έχει αγαπήσει
θα έχουμε αγαπήσει
θα έχετε αγαπήσει
θα έχουν(ε) αγαπήσει

Υποτακτική

Εξακολουθητική

να αγαπώ /
να αγαπάω
να αγαπάς
να αγαπά /
να αγαπάει
να αγαπάμε /
να αγαπούμε
να αγαπάτε
να αγαπάνε /
να αγαπούν(ε)

Συνοπτική

να αγαπήσω
να αγαπήσεις
να αγαπήσει
να αγαπήσουμε
να αγαπήσετε
να αγαπήσουν(ε)

Συντελεσμένη

να έχω αγαπήσει
να έχεις αγαπήσει
να έχει αγαπήσει
να έχουμε αγαπήσει
να έχετε αγαπήσει
να έχουν(ε) αγαπήσει

Άλλοι τύποι

να αγαπούσα...
να αγάπησα...
να είχα αγαπήσει...

Προστακτική

Εξακολουθητική

αγάπα
αγαπάτε

Συνοπτική

αγάπησε
αγαπήστε

Παθητική Φωνή

Οριστική

Ενεστώτας

αγαπιέμαι
αγαπιέσαι
αγαπιέται
αγαπιόμαστε
αγαπιέστε / αγαπιόσαστε
αγαπιούνται

Παρατατικός

αγαπιόμουν(α)
αγαπιόσουν(α)
αγαπιόταν(ε)
αγαπιόμασταν / αγαπιόμαστε
αγαπιόσασταν / αγαπιόσαστε
αγαπιόνταν(ε) / αγαπιόντουσαν /
αγαπιούνταν(ε)

Αόριστος

Συνοπτικός Μέλλοντα

αγαπήθηκα	θα αγαπηθώ
αγαπήθηκες	θα αγαπηθείς
αγαπήθηκε	θα αγαπηθεί
αγαπηθήκαμε	θα αγαπηθούμε
αγαπηθήκατε	θα αγαπηθείτε
αγαπήθηκαν / αγαπηθήκανε	θα αγαπηθούν(ε)

Εξακολουθητικός Μέλλοντας

θα αγαπιέμαι

θα αγαπιέσαι

θα αγαπιέται

θα αγαπιόμαστε

θα αγαπιέστε / θα αγαπιόσαστε

θα αγαπιούνται

Παρακείμενος

Υπερσυντέλικος

έχω αγαπηθεί

είχα αγαπηθεί

έχεις αγαπηθεί

είχες αγαπηθεί

έχει αγαπηθεί

είχε αγαπηθεί

έχουμε αγαπηθεί

είχαμε αγαπηθεί

έχετε αγαπηθεί

είχατε αγαπηθεί

έχουν(ε) αγαπηθεί

είχαν(ε) αγαπηθεί

Συντελεσμένος Μέλλοντας

θα έχω αγαπηθεί

θα έχεις αγαπηθεί

θα έχει αγαπηθεί

θα έχουμε αγαπηθεί

θα έχετε αγαπηθεί

θα έχουν(ε) αγαπηθεί

Υποτακτική

Εξακολουθητική

να αγαπιέμαι

να αγαπιέσαι

να αγαπιέται

να αγαπιόμαστε

να αγαπιέστε / να αγαπιόσαστε

να αγαπιούνται

Συνοπτική

να αγαπηθώ

να αγαπηθείς

να αγαπηθεί

να αγαπηθούμε

να αγαπηθείτε

να αγαπηθούν(ε)

Συντελεσμένη

να έχω αγαπηθεί

να έχεις αγαπηθεί

να έχει αγαπηθεί

να έχουμε αγαπηθεί

να έχετε αγαπηθεί

να έχουν(ε) αγαπηθεί

Άλλοι τύποι

να αγαπιόμουν(α)...

να αγαπήθηκα...

να είχα αγαπηθεί...

Προστακτική

Εξακολουθητική

Συνοπτική

—

αγαπήσου

—

αγαπηθείτε

Έτσι κλίνονται: απαντώ, βαστώ, βουτώ, γελώ, γεννώ, γλεντώ, διψώ, κολλώ, κρατώ, κρεμώ, κυβερνώ, μελετώ, μετρώ, μιλώ, νικώ, ξενυχτώ, ξεχνώ, ξυπνώ, πατώ, πεινώ, περνώ, περπατώ, πετώ, πηδώ, πουλώ, προτιμώ, ρωτώ, σταματώ, τραβώ, φυσώ, χαιρετώ, χαλώ, χτυπώ κ.ά.

Τάξη 2: θεωρώ

Ενεργητική Φωνή	
Οριστική	
Ενεστώτας	Παρατατικός
θεωρώ θεωρείς θεωρεί θεωρούμε θεωρείτε θεωρούν(ε)	θεωρούσα θεωρούσες θεωρούσε θεωρούσαμε θεωρούσατε θεωρούσαν(ε)
Αόριστος	Συνοπτικός Μέλλοντας
θεώρησα θεώρησες θεώρησε θεωρήσαμε θεωρήσατε θεώρησαν / θεωρήσανε	θα θεωρήσω θα θεωρήσεις θα θεωρήσει θα θεωρήσουμε θα θεωρήσετε θα θεωρήσουν(ε)

Εξακολουθητικός Μέλλοντας	Παρακείμενος
θα θεωρώ θα θεωρείς θα θεωρεί θα θεωρούμε θα θεωρείτε θα θεωρούν(ε)	έχω θεωρήσει έχεις θεωρήσει έχει θεωρήσει έχουμε θεωρήσει έχετε θεωρήσει έχουν(ε) θεωρήσει
Υπερσυντέλικος	
είχα θεωρήσει είχες θεωρήσει είχε θεωρήσει	είχαμε θεωρήσει είχατε θεωρήσει είχαν(ε) θεωρήσει
Συντελεσμένος Μέλλοντας	
θα έχω θεωρήσει θα έχεις θεωρήσει θα έχει θεωρήσει θα έχουμε θεωρήσει θα έχετε θεωρήσει θα έχουν(ε) θεωρήσει	

Υποτακτική

Εξακολουθητική

να θεωρώ
να θεωρείς
να θεωρεί
να θεωρούμε
να θεωρείτε
να θεωρούν(ε)

Συνοπτική

να θεωρήσω
να θεωρήσεις
να θεωρήσει
να θεωρήσουμε
να θεωρήσετε
να θεωρήσουν(ε)

Συντελεσμένη

να έχω θεωρήσει
να έχεις θεωρήσει
να έχει θεωρήσει
να έχουμε θεωρήσει
να έχετε θεωρήσει
να έχουν(ε) θεωρήσει

Άλλοι τύποι

να θεωρούσα.
να θεώρησα.
να είχα θεωρήσει.

Προτακτική	
Εξακολουθητική	Συνοπτική
– θεωρείτε	θεώρησε θεωρήστε

Παθητική Φωνή	
Οριστική	
Ενεστώτας	Παρατατικός
θεωρούμαι	[θεωρούμουν] ¹
θεωρείσαι	[θεωρούσουν]
θεωρείται	θεωρούνταν(ε)
θεωρούμαστε	[θεωρούμασταν]
θεωρείστε	[θεωρούσασταν]
θεωρούνται	θεωρούνταν(ε)

1. Οι τύποι σε αγκύλες δε χρησιμοποιούνται συχνά.

Αόριστος	Συνοπτικός Μέλλοντας
θεωρήθηκα θεωρήθηκες θεωρήθηκε θεωρηθήκαμε θεωρηθήκατε θεωρήθηκαν / θεωρηθήκανε	θα θεωρηθώ θα θεωρηθείς θα θεωρηθεί θα θεωρηθούμε θα θεωρηθείτε θα θεωρηθούν
Εξακολουθητι- κός Μέλλοντας	Παρακείμενος
θα θεωρούμαι θα θεωρείσαι θα θεωρείται θα θεωρούμαστε θα θεωρείστε θα θεωρούνται	έχω θεωρηθεί έχεις θεωρηθεί έχει θεωρηθεί έχουμε θεωρηθεί έχετε θεωρηθεί έχουν(ε) θεωρηθεί
Υπερσυντέλικος	
είχα θεωρηθεί είχες θεωρηθεί είχε θεωρηθεί	είχαμε θεωρηθεί είχατε θεωρηθεί είχαν(ε) θεωρηθεί

Υπερσυντέλικος

είχα θεωρηθεί	είχαμε θεωρηθεί
είχες θεωρηθεί	είχατε θεωρηθεί
είχε θεωρηθεί	είχαν(ε) θεωρηθεί

Συντελεσμένος Μέλλοντας

θα έχω θεωρηθεί
θα έχεις θεωρηθεί
θα έχει θεωρηθεί
θα έχουμε θεωρηθεί
θα έχετε θεωρηθεί
θα έχουν(ε) θεωρηθεί

Υποτακτική

Εξακολουθητική	Συνοπτική
να θεωρούμαι	να θεωρηθώ
να θεωρείσαι	να θεωρηθείς
να θεωρείται	να θεωρηθεί
να θεωρούμαστε	να θεωρηθούμε
να θεωρείστε	να θεωρηθείτε
να θεωρούνται	να θεωρηθούν

Συντελεσμένη

να έχω θεωρηθεί
να έχεις θεωρηθεί
να έχει θεωρηθεί
να έχουμε θεωρηθεί
να έχετε θεωρηθεί
να έχουν(ε) θεωρηθεί

Άλλοι τύποι

[να θεωρούμουν]...
να θεωρήθηκα...
να είχα θεωρηθεί...

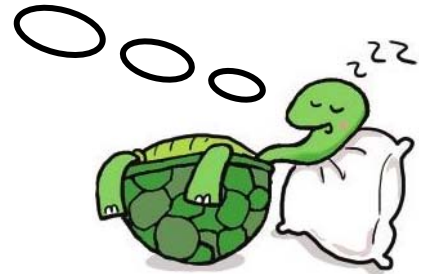
Προστακτική

Εξακολουθητική	Συνοπτική
–	θεωρήσου θεωρηθείτε

Έτσι κλίνονται και τα: αποτελώ, ζω, μπορώ, παρακαλώ, προσπαθώ, συγχωρώ κ.ά. (Προσοχή: Μερικά δε σχηματίζουν παθητική φωνή!)

Μερικά ρήματα της Β΄ συζυγίας κλίνονται σύμφωνα και με τις δύο τάξεις. Έχουμε, δηλαδή:
ακολουθώ – ακολουθάς /
ακολουθείς – ακολουθάει /
ακολουθεί

Τέτοια ρήματα είναι τα:
ακολουθώ, κυκλοφορώ,
προχωρώ, συζητώ, συμπαθώ,
τηλεφωνώ, χωρώ κ.ά.

Τα ρήματα κοιμάμαι, λυπάμαι, φοβάμαι και θυμάμαι ακολουθούν τον σχηματισμό των ρημάτων της Β΄ συζυγίας – Τάξης 2, αλλά διαφέρουν σε αρκετούς τύπους του ενεστώτα και παρατατικού οριστικής (και της υποτακτικής):

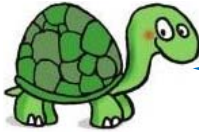
Π.χ. κοιμάμαι – κοιμάσαι – κοιμάται
– κοιμόμαστε – κοιμάστε –
κοιμούνται
κοιμόμουν – κοιμόσουν – κοιμόταν
– κοιμόμασταν – κοιμόσασταν –
κοιμούνταν

Δ. Σχηματισμός ρημάτων σε -άγω, -βάλλω

Να και κάτι που
πρέπει να
προσέξουμε:
Μερικά ρήματα της
γλώσσας μας
σχηματίζονται με
βάση το αρχαίο
ρήμα **άγω**, που
σημαίνει οδηγώ:

παράγω, προάγω, διάγω, περιάγω,
διεξάγω, εισάγω, εξάγω κ.ά.

Τι σημαίνουν αυτά
τα ρήματα;

Προσέχω πολύ στον
σχηματισμό των ρημάτων
αυτών. Όταν δηλώνω
εξακολουθητικές –
επαναλαμβανόμενες
ενέργειες (όταν δηλαδή
έχουμε εξακολουθητικό –
επαναλαμβανόμενο ποιόν
ενεργείας) χρησιμοποιώ
το θέμα «αγ-».

Η χώρα μας θα εξάγει λάδι στην
Ευρώπη για πολλές ακόμα
δεκαετίες.

Ο γνωστός αρχιμουσικός το είχε πάρει απόφαση: «Θέλουμε να διεξάγουμε το Φεστιβάλ Μότσαρτ κάθε χρόνο...».

Όταν, όμως, δηλώνω συνοπτικές – στιγμιαίες ενέργειες (όταν δηλαδή έχουμε συνοπτικό – στιγμιαίο ποιόν ενεργείας), χρησιμοποιώ το θέμα «αγαγ-».

Την ερχόμενη εβδομάδα η χώρα μας θα εξαγάγει 500 τόνους λάδι στην Ευρώπη.

Ο γνωστός αρχιμουσικός συμπλήρωσε: «...φέτος όμως, λόγω οικονομικών προβλημάτων, δε θα διεξαγάγουμε το φεστιβάλ αυτό».

Κάτι παρόμοιο συμβαίνει και με τα ρήματα που προέρχονται από το αρχαίο ρήμα **βάλλω**: περιβάλλω, διαβάλλω, καταβάλλω, υποβάλλω, επιβάλλω, αμφιβάλλω, προσβάλλω κ.ά.

Κι αυτά τι να σημαίνουν, άραγε;

Τα ρήματα αυτά σχηματίζουν τους εξακολουθητικούς – επαναλαμβανόμενους τύπους με το θέμα «βάλλ-».

Η μητέρα περιβάλλει τα παιδιά της με αγάπη.
Ο Ορέστης ανέβαλλε συστηματικά το μάθημα της κιθάρας τις τελευταίες τέσσερις εβδομάδες.

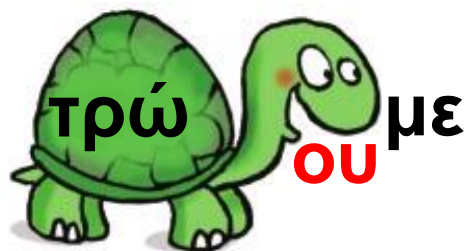
Σχηματίζουν όμως τους
συνοπτικούς - στιγμιαίους τύπους
από το θέμα «βαλ-» (με ένα λάμδα
λιγότερο).

Είμαστε σίγουροι ότι οι νέοι
συνάδελφοί σου θα σε περιβάλουν
με αγάπη, αμέσως μόλις αναλάβεις
εργασία, την επόμενη Δευτέρα.

Ο Ορέστης ανέβαλε το
μάθημα της κιθάρας χτες.

Ε. Συνηρημένα ρήματα

Ορισμένα ρήματα κλίνονται με καταλήξεις που προέρχονται από συναίρεση.

Τα ρήματα αυτά λοιπόν τα λέμε **συνηρημένα**.

Ας σημειώσω την οριστική του ενεστώτα αυτών των ρημάτων για να μην μπερδεύομαι...

Οριστική Ενεστώτα

τρώνω	λέω	ακούω	φταίω
τρώνω	λέω	ακούω	φταίω
τρως	λες	ακούς	φταις
τρώει	λέει	ακούει	φταίει
τρώμε	λέμε	ακούμε	φταίμε
τρώτε	λέτε	ακούτε	φταίτε
τρώνε	λένε	ακούνε	φταίνε

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν και τα ρήματα κλαίω, καίω, πάω.

ΣΤ. Ελλειπτικά, απρόσωπα & ανώμαλα ρήματα

Ελλειπτικά ρήματα

Μερικά ρήματα δε σχηματίζουν όλους τους τύπους. Συνήθως, τους λείπουν οι συνοπτικοί τύποι. Αυτά είναι τα:

ανήκω, είμαι, οφείλω, περιμένω, τρέμω, χρωστώ, ξέρω, μάχομαι, έχω, ευθύνομαι κ.ά.

Απρόσωπα ρήματα

Έχουν μόνο Γ' πρόσωπο ενικού και υποκείμενό τους δεν είναι κάποιο πρόσωπο, ζώο, πράγμα κτλ. (Ονοματική Φράση) αλλά μια ολόκληρη πρόταση:

πρέπει → [να ψήσουμε τις πατάτες σε σιγανή φωτιά]

πρόκειται → [να πάω διακοπές τον Αύγουστο]

Μερικά προσωπικά ρήματα χρησιμοποιούνται ως απρόσωπα όταν δηλώνουν καιρικά ή φυσικά φαινόμενα. Στην περίπτωση αυτή δεν έχουν υποκείμενο:

βρέχει, νυχτώνει, χιονίζει, φέγγει, χαράζει, χειμωνιάζει, βροντάει, φυσάει

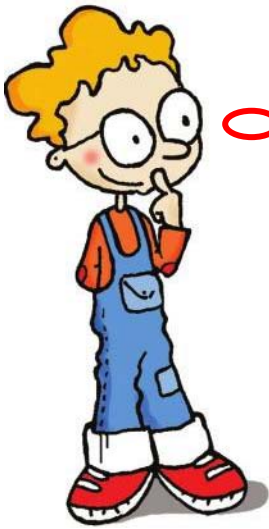
Ανώμαλα ρήματα

Το ρήμα είμαι κλίνεται ως εξής:

Το ρήμα είμαι	
Οριστική	
Ενεστώτας	Παρατατικός
είμαι	ήμουν(α)
είσαι	ήσουν(α)
είναι	ήταν(ε)
είμαστε	ήμαστε / ήμασταν
είστε / είσαστε	ήσαστε / ήσασταν
είναι	ήταν(ε)

Μέλλοντας	
θα είμαι	θα είμαστε
θα είσαι	θα είστε / είσαστε
θα είναι	θα είναι
Υποτακτική	
να είμαι	να ήμουν(α)
να είσαι	να ήσουν(α)
να είναι	να ήταν(ε)
να είμαστε	να ήμαστε / ήμασταν
να είστε / είσαστε	να ήσαστε / ήσασταν
να είναι	να ήταν(ε)

Ορισμένα ρήματα σχηματίζονται με τρόπο που δεν μπορούμε να προβλέψουμε. Για τα ρήματα αυτά βλέπω τον πίνακα ανώμαλων ρημάτων στο παράρτημα του βιβλίου μου.

Τι θα θυμάμαι για... τα ρήματα

1. Τα ρήματα έχουν πρόσωπο, αριθμό, χρονική βαθμίδα, ποιόν ενεργείας, χρόνο και φωνή.
2. Τα ρήματα μπορεί να είναι μεταβατικά, αμετάβατα ή συνδετικά.
3. Το έχω λέγεται βοηθητικό ρήμα γιατί μας βοηθάει να σχηματίσουμε τους συντελεσμένους χρόνους.
4. Ανάλογα με τον τρόπο κλίσης τους, τα ρήματα χωρίζονται σε δύο συζυγίες (Α΄ και Β΄ συζυγία).

Τι να θυμάμαι όταν γράφω

- **-εΐστε, -ήστε, -ΐστε**

Το Β΄ πληθυντικό πρόσωπο του ενεστώτα παθητικής φωνής των ρημάτων Β΄ συζυγίας – Τάξης 2 γράφεται με ει (θεωρείστε).

Το Β΄ πληθυντικό πρόσωπο συνοπτικής προστακτικής ενεργητικής φωνής των ρημάτων Β΄ συζυγίας – Τάξης 1 γράφεται με η (αγαπήστε).

Το Β΄ πληθυντικό πρόσωπο συνοπτικής προστακτικής ενεργητικής φωνής των ρημάτων Α΄ συζυγίας – Τάξης 4 (σε -ΐζω) γράφεται με ι (δροσίστε).

- **άγω, βάλλω**

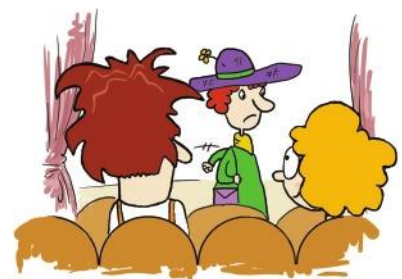
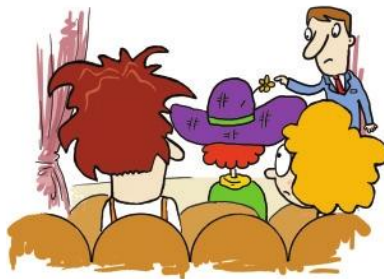
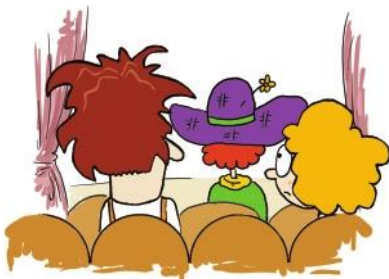
Τα ρήματα που έχουν ως βάση το αρχαίο ρήμα άγω σχηματίζουν τους εξακολουθητικούς – επαναλαμβανόμενους τύπους από το θέμα αγ- και τους συνοπτικούς – στιγμιαίους τύπους από το θέμα αγαγ-.

Τα ρήματα που έχουν ως βάση το αρχαίο ρήμα βάλλω σχηματίζουν τους εξακολουθητικούς – επαναλαμβανόμενους τύπους από το θέμα βαλλ- και τους συνοπτικούς – στιγμιαίους τύπους από το θέμα βαλ-.

ΕΝΟΤΗΤΑ 11

Δίνω περισσότερες πληροφορίες για ανθρώπους, ζώα, πράγματα και καταστάσεις με έναν ακόμη τρόπο

Οι μετοχές

Πώς ήταν οι άνθρωποι στο θέατρο; Ο Ορέστης και ο Βρασίδας ήταν στενοχωρημένοι, επειδή δεν μπορούσαν να παρακολουθήσουν την παράσταση. Ο ταξιθέτης ήταν νευριασμένος με την κυρία. Η κυρία ήταν θυμωμένη.

Πώς έφυγαν από το θέατρο; Η κυρία με το τεράστιο καπέλο έφυγε από την παράσταση τρέχοντας. Ο Ορέστης και ο Βρασίδας έφυγαν γελώντας.

Οι παραπάνω λέξεις έχουν φτιαχτεί από ρήματα

θυμώνω → θυμωμένος

νευριάζω → νευριασμένος

τρέχω → τρέχοντας

γελώ → γελώντας

Προσέξατε κάτι;

Οι λέξεις αυτές είναι μετοχές. Φτιάχνονται από ρήματα και τις χρησιμοποιούμε για να δώσουμε περισσότερες πληροφορίες είτε για το πώς γίνεται αυτό που περιγράφει το ρήμα είτε για κάποια ονοματική φράση.

Βλέπω ότι άλλες μετοχές κλίνονται και άλλες όχι.

Ο κ. Βρασίδης είναι θυμωμένος

Η κυρία είναι
θυμωμένη.

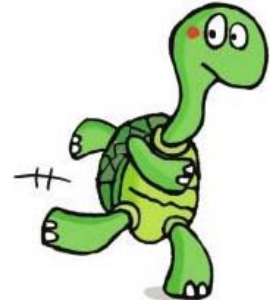
Το χελωνάκι είναι θυμωμένο.

Ο κ. Βρασίδης
έφυγε τρέχοντας

Η κυρία έφυγε τρέχοντας.

Το χελωνάκι έφυγε
τρέχοντας.

ΜΕΤΟΧΕΣ → Είναι κλιτές (με κατάληξη -μένος, -μενη, -μενο) ή άκλιτες (με κατάληξη -οντας / -ώντας) λέξεις που παράγονται από ρήματα.

11.1 Κλιτή μετοχή

Δεν πρόφτασε να τελειώσει τη φράση της και το αγόρι έτρεξε στο κελάρι. Αναποδογύρισε ό,τι είχε εκεί. Δε βρήκε τίποτα. Τρεχάτος και σκονισμένος ανέβηκε στο πρώτο πάτωμα, άνοιξε ό,τι ντουλάπι, συρτάρι, σεντούκι ή κοφίνι βρίσκονταν στον πύργο, μα πάλι δε βρήκε τίποτα. Σαν γάτα σκαρφάλωσε στην όρθια ξύλινη σκάλα της σοφίτας κι εκεί, αφού σκάλισε παντού, χώθηκε ως τη μέση σ' ένα παλιοσέντουκο, σαράβαλο, μουχλιασμένο και σαρακοφαγωμένο. Στο τέλος έβγαλε από κάτω από μια στοίβα παλιόχαρτα κιτρινιασμένα και ζαρωμένα, ένα κουρελιασμένο μακρύ βιβλίο, με το εξώφυλλο

μισοφαγωμένο από τα ποντίκια και τόσο σκονισμένο, που τα εξωτερικά χρυσά γράμματα μόλις διαβάζονταν πια.

Παραμύθι χωρίς όνομα, Π. Σ. Δέλτα

Η κλιτή μετοχή μοιάζει με το επίθετο, γιατί κατά κανόνα συνοδεύει ουσιαστικά και τα προσδιορίζει.

Φτιάχνω κλιτές μετοχές αν προσθέσω τις κατάληξεις -μένος / -μένη / -μένο στο ρήμα:

κιτρινίζω → κιτρινισμένος, -η, -ο

ζαρώνω → ζαρωμένος, -η, -ο

Οι κλιτές μετοχές κλίνονται όπως τα επίθετα σε -ος, -η, -ο.

Πολλές φορές, λέξεις που ξεκίνησαν ως κλιτές μετοχές γίνονται ουσιαστικά: το κρατούμενο, τα χρωστούμενα, το ενδεχόμενο, το περιεχόμενο κ.ά.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 29 Φτιάχνω στο τετράδιό μου κλιτές μετοχές από τα ρήματα:

νυστάζω, κουράζω, απελπίζω, ιδρώνω, κυκλώνω, κλαίω, πεινάω, διψάω

11.2 Άκλιτη μετοχή

- Σας παρακαλώ, μήπως ξέρετε πού είναι η οδός Ορφέως; Περπάτησα σ' όλους τους γύρω δρόμους ψάχνοντας, ρωτώντας και διαβάζοντας όλες τις πινακίδες, αλλά πουθενά! Ένας

τροχονόμος με διαβεβαίωσε πως είναι κάπου εδώ κοντά. Δεν μπορώ να καταλάβω τι συμβαίνει.

- Η Ορφέως είναι χιλιόμετρα μακριά από δω. Τροχονόμο λέτε τον κύριο που στέκεται στη γωνία, φορώντας κράνος, κρατώντας μια σφυρίχτρα και κουνώντας τα χέρια του δεξιά αριστερά;

- Ναι, ακριβώς.

- Μα αυτός δεν είναι τροχονόμος. Γυμναστής είναι. Στέκεται εκεί περιμένοντας τους άλλους που τρέχουν μαζί του, κάνοντας τους νόημα να βιαστούν. Φοράει το κράνος για προστασία. Μια γλάστρα από ένα μπαλκόνι προσγειώθηκε στο κεφάλι του τις προάλλες, αφήνοντάς του ένα τεράστιο καρούμπαλο. Ο καημένος! Από το χτύπημα φαίνεται δεν ξέρει τι λέει!

Η **άκλιτη μετοχή** προσδιορίζει το ρήμα όπως κάνει και το επίρρημα. Δηλαδή, μας δίνει περισσότερες πληροφορίες για τον τρόπο ή τον χρόνο που γίνεται η ενέργεια του ρήματος.

Φτιάχνω άκλιτες μετοχές αν κολλήσω την κατάληξη **-οντας / -ώντας** στο ρήμα:
διαβάζ-ω → διαβάζ + οντας = διαβάζοντας
ρωτ-ώ → ρωτ + ώντας = ρωτώντας

Η άκλιτη μετοχή ονομάζεται αλλιώς **γερούνδιο**.

**Τι θα θυμάμαι για...
ΤΙΣ ΜΕΤΟΧΕΣ**

- 1. Φτιάχνονται από ρήματα κι έχουν κατάληξη -μένος, -μένη, -μένο (η κλιτή μετοχή) και -οντας / -ώντας (η άκλιτη μετοχή).**
- 2. Η κλιτή μετοχή κλίνεται όπως τα επίθετα σε -ος, -η, -ο και λειτουργεί όπως τα επίθετα (δηλαδή συνοδεύει ουσιαστικά και τα προσδιορίζει).**
- 3. Η άκλιτη μετοχή λειτουργεί σαν επίρρημα (μας δίνει μια πληροφορία για τον τρόπο και τον χρόνο που γίνεται η ενέργεια του ρήματος).**

Τι να θυμάμαι όταν γράφω

1. Η κατάληξη της κλιτής μετοχής γράφεται:

α) με ωμέγα όταν η μετοχή είναι παροξύτονη π.χ. δηλωωμένος, πληγωμένος, φαγωμένος

β) με όμικρον όταν η μετοχή είναι προπαροξύτονη

π.χ. εργαζομένος, αυξανομένος
(Εξαιρούνται μερικά ρήματα της Β' συζυγίας που σχηματίζουν προπαροξύτονη κλιτή μετοχή σε -ώμενος, π.χ. τιμώμενος.)

2. Η κατάληξη της άκλιτης μετοχής γράφεται:

α) με ωμέγα όταν τονίζεται

π.χ. γελώντας, ζητώντας, μιλώντας

β) με όμικρον όταν δεν τονίζεται

π.χ. τρέχοντας, πίνοντας, τρώγοντας, λύνοντας

ΕΝΟΤΗΤΑ 12

Δίνω περισσότερες πληροφορίες για μια ενέργεια ή κατάσταση

Το επίρρημα

Η Αγγελίνα έφυγε για τη Θεσσαλονίκη.

Ο κ. Βρασίδης ξέχασε τα γυαλιά του.

Ο φίλοι του Ορέστη πέρασαν το ποτάμι.

Αυτές οι πληροφορίες δεν είναι αρκετές! Εγώ θέλω να ξέρω κι άλλες πληροφορίες. Θέλω να ξέρω πότε έφυγε η Αγγελίνα, πού ξέχασε τα γυαλιά του ο θείος Βρασίδης και πώς κατάφεραν οι φίλοι μου να περάσουν στην απέναντι όχθη του ποταμού. Πώς μπορώ να το κάνω αυτό;

Με πολλούς τρόπους:

1. Με δευτερεύουσες προτάσεις (ενότητα 16.4)

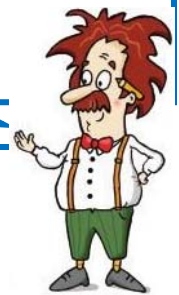
2. Με προθετικές φράσεις – προσδιορισμούς (ενότητα 16.2 Γ)

3. Με τα επιρρήματα (άκλιτες λέξεις). Για δες:

Η Αγγελίνα έφυγε για τη Θεσσαλονίκη χτες.

Ο κ. Βρασίδης ξέχασε τα γυαλιά του κάπου.

Οι φίλοι του Ορέστη πέρασαν το ποτάμι εύκολα.

ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ → Είναι άκλιτες λέξεις που συνοδεύουν τα ρήματα και τα προσδιορίζουν δίνοντάς μας πληροφορίες για τον τόπο, τον χρόνο, τον τρόπο, την ποσότητα. Τα επιρρήματα, επίσης, συνδέουν προτάσεις (χωρίς να είναι σύνδεσμοι).

12.1 Είδη επιρρημάτων

Με επιρρήματα μπορούμε να περιγράψουμε πολλές διαφορετικές ιδιότητες της πράξης που δηλώνει το ρήμα. Έτσι, έχουμε διαφορετικές ομάδες επιρρημάτων.

Τοπικά επιρρήματα:

Πού;

πού, εδώ, εκεί, πέρα, μακριά, κοντά, σιμά, δίπλα, μέσα, πάνω, κάτω, απέναντι, παντού, κάπου, πουθενά, ψηλά, χαμηλά, δεξιά, αριστερά, πλάι, γύρω, έξω, μεταξύ, αναμεταξύ, μπροστά, μπρος, πίσω, βόρεια, νότια, ανατολικά, δυτικά, χάμω κ.ά.

Χρονικά επιρρήματα:

Πότε;

πότε, τώρα, τότε, πριν, μετά, σήμερα, αύριο, χτες, μεθαύριο, πέρ[υ]σι, φέτος, απόψε, αργά, νωρίς, οποτεδήποτε, όποτε, άλλοτε, κάποτε, ύστερα, έπειτα, επιτέλους, κιόλας, αμέσως, σπάνια, συχνά, τακτικά, πότε πότε κ.ά.

Τροπικά επιρρήματα:

Πώς;

πώς, όπως, έτσι, αλλιώς, κάπως, καθόλου, οπωσδήποτε, μόνο, μαζί κ.ά.

Ποσοτικά επιρρήματα:

Πόσο;

πόσο, όσο, τόσο, οσοδήποτε, κάμποσο, κάπως, περισσότερο, πολύ, ελάχιστα, λίγο, τουλάχιστον,

εξίσου, σχεδόν, λιγότερο, πάνω
κάτω, καθόλου κ.ά.

Αρκετές φορές, τα επιρρήματα
μπορεί να συνοδεύουν επίθετα:
Ο κ. Βρασίδης είναι πάρα πολύ
έξυπνος.

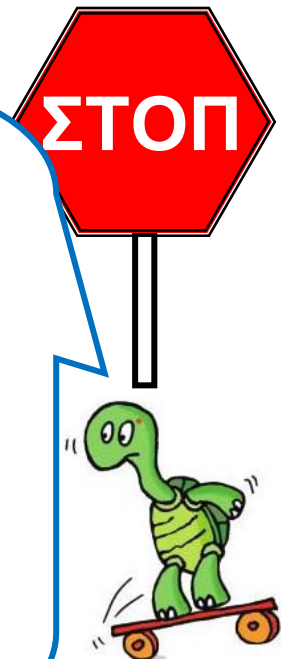
Σχεδόν όλοι ήρθαν στο πάρτι του
Ορέστη.

Άλλες φορές, τα επιρρήματα
προσδιορίζουν όχι το ρήμα αλλά
ολόκληρη την πρόταση:

Ευτυχώς, προλάβαμε το πλοίο.

Ειλικρινά, δεν ξέρω πώς να σας
ευχαριστήσω.

Τα επιρρήματα που
προσδιορίζουν μια πρότα-
ση λέγονται **προτασιακά
επιρρήματα**. Τέτοια είναι
τα: απλώς, βέβαια, ίσως,
πραγματικά, σίγουρα,
τελικά, φυσικά κ.ά.

12.2 Επιρρήματα σε -α και -ως

Χτες είχε γενέθλια ο αδελφός μου. Περάσαμε πολύ ωραία στο πάρτι του. Μόνο το χελωνάκι μας ήταν ανήσυχο και συμπεριφερόταν παράξενα.

Πολλά επιρρήματα σε -α σχηματίζονται από τον πληθυντικό του ουδέτερου των επιθέτων.
τα ωραία παιδιά → Περάσαμε ωραία.
τα παράξενα αντικείμενα → Συμπεριφερόταν παράξενα.

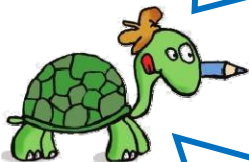
ΕΥΤΥΧΩΣ, μετά από λίγο συνήθισε.

Μην το αδικείς. Συνήθως, τα χελωνάκια τρομάζουν με τον πολύ κόσμο.

**Μερικά επιρρήματα σχηματίζονται και με την κατάληξη -ως:
Τα χελωνάκια συνήθως τρομάζουν.
Ευτυχώς, συνήθισε.**

Αρκετά επιρρήματα έχουν τύπους και σε -ως και σε -α χωρίς διαφορά στη σημασία.

Παραπονιέται αδικώς / άδικα. Σπανίως / σπάνια εμφανίζεται.

Οι τύποι σε -ως χρησιμοποιούνται κυρίως σε επίσημο ύφος.

Προσοχή όμως! Αρκετά επιρρήματα έχουν τύπους και σε -ως και σε -α με διαφορετική σημασία!

π.χ. Η πυροσβεστική έφτασε αμέσως (=πολύ γρήγορα) στον τόπο της πυρκαγιάς.

Εν όψει των εκλογών, ο υποψήφιος δήμαρχος κατέβηκε στην κεντρική λαχαναγορά για να επικοινωνήσει άμεσα (=χωρίς μεσολάβηση άλλων) με τους εμπόρους και τους καταναλωτές.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 30 Φτιάχνω στο τετράδιό μου προτάσεις που δείχνουν τη διαφορετική σημασία των παρακάτω επιρρημάτων:

απλώς – απλά, εκτάκτως – έκτακτα, ευχαρίστως – ευχάριστα, τελείως – τέλεια

12.3 Παραθετικά επιρρημάτων

Μερικές φορές, όμως, θέλω να εκφράσω σύγκριση και στα επιρρήματα:

- Ορέστη, φέρε μου σε παρακαλώ το βαζάκι με το γλυκό.
- Πού είναι;
- Χαμηλά, στο ράφι της κουζίνας.
- Δεν το βρίσκω. Είναι κοντά στο μπολ με τα φρούτα;
- Όχι, χαμηλότερα.
- Εκεί που έχεις ένα βαζάκι που λέει «ζάχαρη»;
- Όχι, όχι, ακόμα πιο χαμηλά.
- Α, το βρήκα. Ε, μα ήταν πάρα πολύ χαμηλά, γι' αυτό δεν το βρήκα εύκολα.

Τα παραθετικά των επιρρημάτων μοιάζουν με εκείνα των επιθέτων.

**Ο συγκριτικός βαθμός
σχηματίζεται:**

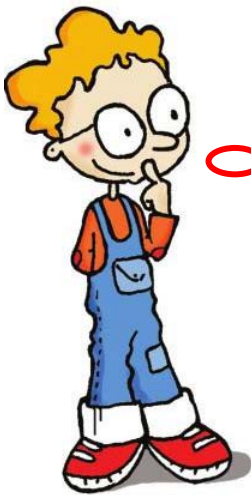
- είτε μονολεκτικά, με τις καταλήξεις
-ότερα και -ύτερα:
ωραία – ωραιότερα
βαθιά – βαθύτερα
- είτε περιφραστικά, με τη λέξη πιο:
ωραία – πιο ωραία
βαθιά – πιο βαθιά

Ο υπερθετικός σχηματίζεται:

- είτε μονολεκτικά, με τις καταλήξεις
-ότατα, -ύτατα:
ωραία – ωραιότατα
βαθιά – βαθύτατα
- είτε περιφραστικά, με τα
επιρρήματα πολύ, πάρα πολύ:
ωραία – πολύ ωραία
βαθιά – πάρα πολύ βαθιά

Τα παραθετικά των επιρρημάτων που δεν προέρχονται από επίθετα σχηματίζονται μόνο περιφραστικά, δηλ. κάτω – πιο κάτω, μπροστά – πιο μπροστά.

**Τι θα θυμάμαι για...
τα επιρρήματα**

- 1. Τα επιρρήματα μπορεί να είναι τοπικά, χρονικά, τροπικά, ποσοτικά.**
- 2. Μερικά επιρρήματα σχηματίζονται από επίθετα με την κατάληξη -α ή -ως.**
- 3. Κάποια επιρρήματα σχηματίζουν παραθετικά.**

Περιεχόμενα του 3ου τόμου

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ

Σχηματίζω λέξεις

Κλιτική μορφολογία

Ενότητα 8: Μιλώ για ανθρώπους, ζώα, πράγματα και καταστάσεις με άλλο τρόπο (συνέχεια από 1ο τόμο)

8.5 Δεικτικές αντωνυμίες	7
8.6 Αναφορικές αντωνυμίες	9
8.7 Ερωτηματικές αντωνυμίες.....	12
8.8 Αόριστες αντωνυμίες.....	14

Ενότητα 9: Μετρώ, δηλώνω ποσότητα και σειρά

18

Τα αριθμητικά

9.1 Απόλυτα αριθμητικά	21
9.2 Τακτικά αριθμητικά	22
9.3 Πολλαπλασιαστικά αριθμητικά	32

9.4 Αναλογικά αριθμητικά.....33

9.5 Περιληπτικά αριθμητικά34

**Ενότητα 10: Κάνω κάτι, παθαίνω
κάτι ή βρίσκομαι σε
μια κατάσταση.....40**

Το ρήμα

10.1 Γενικά χαρακτηριστικά43

A Πρόσωπο και αριθμός.....43

B Ποιόν ενεργείας και χρόνοι.....45

Γ Φωνή και μεταβατικότητα61

Δ Έγκλιση68

10.2 Κλίση του ρήματος.....72

A Το ρήμα έχω74

B Α΄ συζυγία.....77

Γ Β΄ συζυγία95

**Δ Σχηματισμός ρημάτων
σε -άγω, -βάλλω112**

E Συνηρημένα ρήματα.....116

**ΣΤ Ελλειπτικά, απρόσωπα &
ανώμαλα ρήματα118**

**Ενότητα 11: Δίνω περισσότερες
πληροφορίες για ανθρώπους, ζώα,
πράγματα και καταστάσεις με έναν
ακόμη τρόπο124**

Οι μετοχές

11.1 Κλιτή μετοχή128

11.2 Άκλιτη μετοχή130

**Ενότητα 12: Δίνω περισσότερες
πληροφορίες για μια ενέργεια ή
κατάσταση135**

Το επίρρημα

12.1 Είδη επιρρημάτων138

**12.2 Επιρρήματα σε -α
και -ως141**

12.3 Παραθετικά επιρρημάτων ...144

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.